

ÚVOD DO KNIHY SUDCOV

1. NÁZOV KNIHY A BIBLICKÝ POJEM „SUDCOV“

1.1. Názov knihy. Názov tohto starozákonného spisu pochádza zo samotnej knihy (porov. 2, 16), kde sa hrdinské postavy, o ktorých kniha rozpráva, nazývajú spoločným menom „sudcovia“. Aj v hebrejskej Biblii sa tento spis uvádza pod názvom *Šofetím* (= sudcovia), ale je v nej zaradený ako druhá kniha z tzv. „skorších prorokov“. Opisuje pohnuté udalosti najmä náboženského rázu, ktoré sa odohrali v živote izraelských kmeňov po ich vstupe do Kanaánu v historickom období od Jozueho smrti až po založenie monarchie.

1.2. Biblický pojem „sudcov“. Termín „sudca“ má v tejto starozákonnej knihe špecifický význam. Zásadne sa ním označuje Bohom vyvolená charizmatická osoba obdarená Božím duchom, vynikajúca morálnou a fyzickou silou a mimoriadnymi vodcovskými schopnosťami, ktorá od Jahveho dostala poslanie oslobodiť niektorý izraelský kmeň spod nadvlády jeho nepriateľov. Po víťazstve nad utláčateľmi sa každý sudca tešil veľkej úcte aj v oblasti náboženského života, čo mu umožňovalo viesť ľud k vernejšiemu zachovávaní Zákona a zmluvy s Bohom.

Sudca však nemal autoritu kráľa ani panovníka: nevydával zákony, ani nevyžadoval poplatky. Jeho funkcia bola dočasná, neprenášala sa dedične na jeho potomkov, ani sa nezískavala voľbou ľudu. Sudcovia vykonávali síce aj sudcovský úrad v pravom zmysle slova, ale to bola iba druhoradá činnosť ich poslania. Ani samo hebrejské sloveso *šafat*, z ktorého je biblický termín „sudca“ odvodený, neznamená v prvom rade „súdiť“ v zmysle vykonávania súdnej právomoci, ale „vládnuť“, „spravovať“ ako kompetentná administratívna alebo sociálna autorita, ktorej dôležitou úlohou je aj chrániť ľud a v prípade vojenskej invázie alebo okupácie ho oslobodiť od nepriateľov. Preto sa sudca v knihe často nazýva „osloboditeľ“ (porov. *Sdc* 2, 16; 3, 9. 15 atď.). Poslanie sudcu a jeho oslobodzovací boj, korunovaný zvyčajne víťazstvom nad nepriateľom, sa spravidla obmedzovali len na územie napadnutého kmeňa a trvali vo väčšine prípadov iba krátky čas. V skutočnosti sa v rozprávaní o sudcoch ani raz neuvádza správa o dlhotrvajúcich vojenských výpravách; bojové akcie sudcov mali prevažne defenzívny ráz a ich vojnová korisť bola skoro vždy nepatrná.

2. POLITICKÁ SITUÁCIA V PALESTÍNE V OBDOBÍ SUDCOV

2.1. Jozueho smrťou sa dobývanie Kanaánu a obsadenie dobytých území izraelskými kmeňmi neskončilo. Izraeliti sa usídlili iba v hornatých krajoch, kým nízko položené rovinnaté oblasti boli ešte stále v rukách Kanaánčanov a Filištíncov a bolo ich treba dodatočne zaujať. Zaujatie „celého Kanaánu“, ako aj zjednotenie a upevnenie politickej moci „celého Izraela“, sa muselo postupne a namáhavo vybojovať až po Jozueho smrti. „Starší“, ktorí po ňom prevzali vedenie ľudu, neboli schopní udržať jednotu medzi izraelskými kmeňmi, lebo im chýbala patričná vedúca osobnosť. „V tých dňoch nebolo kráľa v Izraeli. Každý si robil, čo sa mu ľúbilo“ (*Sdc* 17, 6). Okrem toho trvalý styk Izraelitov s Kanaánčanmi, ktorí si udržali dôležité postavenie v opevnených mestách, mal neblahý vplyv na izraelské monoteistické náboženstvo.

2.2. Kalebovou zásluhou Júdov a Simeonov kmeň zaujali územie Chebrónu [Hebronu] a Negeb. „Jozefov dom“ (Efraim a Manasses) vydobyl územie na sever od Jeruzalema. Archa

zmluvy bola uložená v Efraimovom meste Šílo. Ani jeden kmeň však neobsadil celé územie, ktoré mu Jozue prideliť. To zapríčinilo mocenskú rivalitu medzi izraelskými kmeňmi a migráciu nespokojných klanov. Efraim sa tak zmocnil územia prideleného Manassesovmu kmeňu, ktorý sa preto vystáhoval na sever do podielu Isacharovho a Ašerovho [Aserovho] kmeňa. Danov kmeň sa pod tlakom Amorejčanov presídlil až k prameňom Jordána. Iba Júdov a Simeonov kmeň dosiahli určitý stupeň stability, ale ostali oddelené od kmeňov severného Kanaánu, čo bolo v období monarchie príčinou rozdelenia kráľovstva. V tomto ohľade je príznačné, že v Deborinej piesni sa Júdov a Simeonov kmeň nespomínajú (porov. *Sdc* 5). Zajordánske kmene boli oddelené od predjordánskych kmeňov Jordánom a museli stále bojovať o zaistenie svojho územia proti vpádom Amončanov a Moabčanov.

2.3. Národy, ktoré sa v Knihe sudcov postupne spomínajú ako nepriatelia a utláčatelia Izraela, sú: Edomčania, Moabčania, Kanaánčania, Midiánčania [Madiánčania], Amalekiti, Amončania a Filištínci.

2.3.1. Edomčania boli semitský národ, ktorý od 14./13. storočia pred Kr. obýval územie medzi Mŕtvym morom a Elamským zálivom, nazvané po nich Edom. Keďže územie malo bane bohaté na meď a prechádzala ním dôležitá obchodná cesta od Červeného mora na sever, často došlo k vojne medzi Izraelom a Edomom, najmä v období izraelskej monarchie. (Podľa mienky viacerých biblistov v *Sdc* 3, 8. 10 treba miesto „Aram“ čítať „Edom“.)

2.3.2. Moabčania. Národ príbuzný s Izraelom, ktorý sa už v 13. storočí pred Kr. usadil na území náhornej plošiny na východ od Mŕtveho mora. Na ceste do zaslúbenej zeme Izraeliti nemohli prejsť cez ich územie, lebo narazili na odpor moabského kráľa Balaka, ktorý povolal amonského veštca Bileáma [Baláma], aby im zlorečil (porov. *Nm* 22 – 24). Potomkovia Danovho a Rubenovho kmeňa obsadili územie na sever od Moabu (porov. *Nm* 32, 1 – 6. 26. 33; *Joz* 13, 15), a preto si veľa vytrpeli pre časté vpády Moabčanov, ktorí chceli obsadiť ich územie (porov. napr. *Nm* 21, 26). Moabský kráľ Eglon dobyl Jericho a Izraeliti zostali osemnásť rokov pod nadvládou Moabčanov (porov. *Sdc* 3, 12 – 30).

2.3.3. Kanaánčania. Pôvodné obyvateľstvo Kanaánu ostalo aj po dobytí veľkej časti zeme izraelskými kmeňmi hlavne v opevnených mestách Megiddo [Magedo], Taanak [Tanak] a Bétšan [Betsan], ako aj v údolí Jizreel [Jezreel]. Odtiaľ podnikali vojenské výpravy najmä proti severným izraelským kmeňom. V rozhodnej bitke pri potoku Kišon sudca Barak s prorokynou – sudkyňou Deborou porazil Síseru [Sisaru], vojvodu kanaánskeho kráľa Jabína (porov. *Sdc* 4, 1 – 5, 31). Odvtedy Kanaánčania obývali síce svoje opevnené mestá, ale ich moc, ako dokazujú archeologické vykopávky v Megidde [Magede], začala značne upadať.

2.3.4. Midiánčania [Madiánčania]. Midiánske [Madiánske] kmene bývali na pobreží Akabského zálivu, ale viaceré viedli kočovnícky spôsob života na Sinajskom polostrove (porov. *Ex* 2, 14 – 21). Sú správy o ich pobyte aj pri Jordáne naproti Jerichu (porov. *Nm* 22, 1 – 4; 25, 1 – 6; *Joz* 13, 21). V období sudcov robili s Amalekitmi sedem rokov ničivé nájazdy na izraelské územie, až ich konečne sudca Gedeon porazil (porov. *Sdc* 6, 11 – 15; 7, 15 – 25).

2.3.5. Amalekiti boli bojovný pastiersky národ, ktorý so svojimi stádami kočoval v severovýchodnej oblasti Sinajského polostrova, najmä v okolí Kadeš-Barne (porov. *Nm* 13, 29 n.; 14, 25). Keď tiahli do boja, brávali so sebou všetko, čo mali, i svoje stáda (porov. *Sdc* 6, 5). V období sudcov sídlili Amalekiti aj v južnom Zajordánsku a ako spojenci Moabčanov (porov. *Sdc* 3, 13) a Midiánčanov [Madiánčanov] (porov. *Sdc* 6, 3. 33) bojovali proti Izraelu.

2.3.6. Amončania boli semitský pastiersky národ, ktorý býval na severovýchod od Mŕtveho mora, medzi potokmi Jabok a Arnon. Medzi Izraelitmi a Amončanmi bolo stále nepriateľstvo, lebo Amončania prekážali izraelským kmeňom na ich pochode do Kanaánu (porov. *Dt* 23, 3 – 6) a neskôr pomáhali Moabčanom pri nájazdoch na územie Izraela (porov. *Sdc* 3, 13). Sudca Jiftách [Jefte] odrazil ich lúpežnú výpravu proti izraelským kmeňom

usadeným na východ od Jordánu (porov. *Sdc* 10, 6. 9. 18; 11).

2.3.7. Filištínci. Úhlavnými nepriateľmi Izraela boli však Filištínci, ktorí obývali Prímorskú nížinu a politicky boli sústredení v piatich mestských štátoch: Gaza, Aškalón [Askalon], Ašdód [Azot], Ekrón [Akaron] a Gat [Gét]. Mali dobré vojsko, vyzbrojené najmä jednotkami železných bojových vozov. Ich politická jednota a vojenská moc boli ustavičným nebezpečenstvom pre Izrael nielen v období sudcov, ale aj potom. Cieľom ich vojenských výprav bolo najmä úrodné údolie Jizreel [Jezreel], kde sa stretali v bitkách s Izraelitmi, ktorí obývali okolité vrchy.

3. PÔVOD KNIHY SUDCOV

3.1. Kniha sudcov patrí do deuteronomistického, prípadne do prorockého opisovania dejín. Veď základná idea knihy, že Izraelov odpad od viery v Jahveho prináša zaslúžený trest (ktorým je zvyčajne národná poroba a potupa zo strany nepriateľov a utláčateľov), je charakteristickou črtou prorockého posolstva. Všeobecne sa uznáva názor, že dnešná forma Knihy sudcov je pravdepodobne výsledkom dlhšieho redakčného procesu, v ktorom pospisovali a zozbierali staré tradície o sudcoch do jedného literárneho celku a zasadili do historicko-teologického rámca. Podľa názoru biblistov kniha dostala definitívnu formu v poexilovom období. Kniha sudcov je teda ovocím zrelej náboženskej úvahy o izraelských dejinách, ktoré sú podmienené vzťahom národa k Bohu alebo od tohto vzťahu závisia.

3.2. V knihe možno rozoznať viaceré literárne druhy: zoznamy stručných správ o sudcoch (porov. napr. 10, 1 – 5), historické naratívne časti, ako je napr. opis Gedeonovho víťazstva (porov. kap. 7), poetické state, ako je napr. Deborina pieseň (porov. kap. 5) alebo Jótamova [Joatamova] bájka (porov. 9, 8 – 15), ľudové rozprávky a legendy o hrdinoch (porov. správy o Samsonovi v kap. 13 – 16), tradície o jednotlivých kmeňoch (porov. kap. 17 – 21) atď. Všetky tieto state tvoria samostatné literárne celky, takže kniha má v podstate antologický charakter. Použitý materiál je spracovaný v zmysle biblického ponímania dejín, ktoré sa vyznačuje presvedčením, že Boh zasahuje do života izraelského ľudu; riadi jeho osudy, ako aj osudy ostatných národov.

4. OBSAH A ROZDELENIE

4.1. Obsah:

4.1.1. Obsahom knihy sú rozprávania alebo záznamy o jednotlivých sudcoch, zoradené do schémy, ktorá je celkom jasne podmienená deuteronomistickou teológiou o Božej starostlivosti o Izrael v zaslúbennej zemi. Podľa rozsahu záznamov a množstva podrobných správ, ktoré sa o sudcoch v knihe podávajú, hovorí sa o tzv. šiestich veľkých a o šiestich malých sudcoch. Veľkí sudcovia sú: Otniel [Otoniel], Ehúd [Aod], Barak s Deborou, Gedeon, Jiftách [Jefte] a Samson; malí sudcovia, o ktorých sa hovorí celkom stručne, iba schematicky, sú: Šamgar [Samgar], Tola, Jair, Ibsán [Abesan], Elon [Ahialon] a Abdon.

4.1.2. Pred rozprávaním o jednotlivých sudcoch sa v knihe najprv podávajú všeobecné informácie o situácii izraelských kmeňov po Jozueho smrti v rámci zemepisného náčrtu obsadeného kanaánskeho územia (1, 1 – 2, 5). V tomto prvom úvode sa kladie veľký dôraz na víťazstvá synov Júdovho kmeňa, kým o bojových výpravách ostatných izraelských kmeňov sa

knihy zmieňuje veľmi stručne a s pripomienkou, že na dobytých územiach zostali zvyšky pôvodného obyvateľstva v opevnených mestách, ktoré sa im nepodarilo podmaniť. V poslednej časti úvodu (2, 1 – 5) sa vysvetľuje, že Jahve nevyhnal všetkých pôvodných obyvateľov z Kanaánu preto, lebo Izraeliti nesplnili podmienky vzájomnej zmluvy s Bohom a neposlúchli jeho hlas.

4.1.3. V druhom, tzv. deuteronomistickom úvode sa podáva celkový obraz náboženskej situácie Izraela v období sudcov (2, 6 – 3, 6). Správy o sudcoch sa zostavujú podľa teologicky motivovanej schémy (2, 11 – 19): odpad Izraela od pravého Boha Jahveho a príklon k cudzím božstvám (2, 11 – 13); Boží trest prostredníctvom nepriateľov a utláčateľov Izraela (2, 14 n.); ľútosť, obrátenie ľudu a jeho oslobodenie prostredníctvom sudcu vzbudeného Jahvem (2, 16); pokojný život ľudu až do smrti sudcu, po ktorej zvyčajne nasledoval nový odpad od Boha (2, 18 n.). Druhý dôvod, prečo Jahve ponechal uprostred Izraela zvyšky pohanských národov, je ten, aby vyskúšal Izraelitov, či budú verní Pánovi, alebo sa nechajú zviest' k modlárstvu (2, 20 – 3, 6). Ak epocha Jozueho života bola časom vernosti Jahvemu, obdobie sudcov sa predstavuje ako čas náboženskej nevernosti.

4.1.4. V ústrednej časti knihy (3, 7 – 16, 31) sa podáva fragmentárna história o výpravách a hrdinských činoch dvanástich sudcov, osloboditeľov spod nadvlády a utlačania nepriateľov Izraela. Jednotlivé rozprávania sa začínajú úvodom, v ktorom sa opisuje vpád nepriateľov a prosby Izraela o pomoc Jahveho (porov. 3, 7 – 9. 12 – 15; 4, 1 – 6; 6, 1 – 14; 10, 6 – 16; 13, 1 – 5), a končia sa záverom, v ktorom sa uvádza ako ten-ktorý sudca určitého nepriateľa porazil a koľko rokov žil potom Izrael v pokoji (porov. 3, 10 n.; 3, 30; 4, 23 n. a 5, 31; 8, 28; 12, 7; 15, 20; 16, 31).

Do tohto rámca sú vsunuté správy o tzv. malých sudcoch, ktoré podávajú schematicky údaje o sudcovom mene a mieste pôvodu, o tom, koľko rokov „súdil“ ten-ktorý izraelský kmeň, kde je pochovaný, a prípadne o iných, zväčša bezvýznamných detailoch.

Rozsiahlejšie sa rozpráva o tzv. veľkých sudcoch. Otniel [Otoniel] a jeho víťazstvo nad aramejským (edomským [?]) kráľom sa opisuje dosť schematicky (3, 7 – 11). Veľmi živý je však opis Ehúdovho [Aodovho] zákerného zavraždenia moabského kráľa Eglona (3, 12 – 25). Dvojaký opis, starší poetický (kap. 5) a mladší prozaický (kap. 4), sa venuje víťaznej vojne, ktorú proti Kanaánčanom viedli sudca Barak a prorokynja – sudkyňa Debora. Rozprávanie o Gedeonovom víťazstve nad Midiánčanmi [Madiánčanmi] a odmietnutí kráľovskej hodnosti má síce historické jadro, ale celé je štylizované skôr ako povest' (kap. 6 – 8). Gedeonov syn Abímelek [Abimelech] sa nepočíta medzi sudcov, lebo jeho nepovolal k vláde Jahve, ale sám sa zmocnil na základe dedičského práva vlády v Šekeme [Sicheme] (kap. 9). V rozprávaní o ňom je zakomponovaná aj tzv. Jótamova [Joatamova] bájka (9, 7 – 15). Aj v príbehoch sudcu Jiftácha [Jefteho] vo vojne proti Amončanom (10, 6 – 12, 7) sú jednak správy historického rázu, jednak legendárne príbehy, ako napr. rozprávanie o obetovaní dcéry na základe ľahkovážneho sľubu (11, 30 – 40). A nakoniec história o sudcovi Samsonovi a jeho hrdinských činoch v boji proti Filištíncom (kap. 13 – 16) je tiež popretkávaná rôznymi bájnymi prvkami a motívmi.

4.1.5. Koniec knihy tvoria dva dodatky o duchovnom úpadku Izraela. V jednom sa hovorí o Michovom modlárstve a o sťahovaní potomkov Danovho kmeňa do mesta Lajš [Lais] (kap. 17 – 18), asi so zámerom odsúdiť zlopestvnú svätyňu v meste Dan, kde uctievali modlu. V druhom dodatku sa rozpráva o hanobnom skutku v Gibee [Gabae] a jeho následkoch: o potrestaní Benjamínovho pokolenia a zaobstaraní manželiek pre jeho zvyšky (kap. 19 – 21).

4.2. Rozdelenie. Podľa obsahu možno Knihu sudcov rozdeliť na tieto časti:

- I. Úvody: Geopolitické a náboženské pomery Izraela v Kanaáne (1, 1 – 3, 6):
 1. Prehľad bojov izraelských kmeňov o zaistenie obsadeného územia (1, 1 – 2, 5)
 2. Náboženská situácia Izraela (2, 6 – 3, 6)
- II. Správy o jednotlivých veľkých a malých sudcoch (3, 7 – 16, 31):
 1. Otniel [Otoniel] z Júdovho kmeňa a Aramejčania (Edomčania [?]) (3, 7 – 11)
 2. Ehúd [Aod] z Benjamínovho kmeňa a Moabčania (3, 12 – 30)
 3. Šamgar [Samgar] zo Simeonovho kmeňa [?] a Filištínci (3, 31)
 4. Barak z Neftaliho kmeňa a Debora (4, 1 – 5, 31):
 - a. Víťazstvo nad Kanaánčanmi (4, 1 – 24)
 - b. Deborina víťazná pieseň (5, 1 – 31)
 5. Gedeon z Manassesovho kmeňa a Abímelek [Abimelech] (6, 1 – 9, 57):
 - a. Povolanie Gedeona (6, 1 – 40)
 - b. Gedeon a Midiánčania [Madiánčania] (7, 1 – 8, 35)
 - c. Abímelek [Abimelech] kráľom (9, 1 – 57)
 6. Tola z Isacharovho kmeňa (10, 1 – 2)
 7. Jair z Manassesovho kmeňa (Gileád [Galaád]) (10, 3 – 5)
 8. Jiftách [Jefta] z Gadovho kmeňa a Amončania (10, 6 – 12, 7)
 9. Ibsán z Ašerovho [Aserovho] kmeňa [?] (12, 8 – 10)
 10. Elon [Ahialon] zo Zabulonovho kmeňa (12, 11 – 12)
 11. Abdon z Efraimovho kmeňa (12, 13 – 15)
 12. Samson z Danovho kmeňa a Filištínci (13, 1 – 16, 31)
- III. Dodatky: Duchovný úpadok Izraela (17, 1 – 21, 25):
 1. Michovo modlárstvo a sťahovanie kmeňa Dan (17, 1 – 18, 31)
 2. Hanobný skutok v Gibee [Gabae] a jeho následky (19, 1 – 21, 25)

5. KNIHA SUDCOV A HISTÓRIA

5.1. Podľa všeobecne prijatej mienky biblistov udalosti opísané v Knihe sudcov sa vzťahujú na historické obdobie v časovom rozpätí od zaujatia Kanaánu do založenia izraelskej monarchie. Presnejší a ucelenejší obraz historickej situácie obdobia sudcov sa načrtnúť nedá. Pramene sú neisté a fragmentárne, tradície boli v priebehu dejín obohatené novými dodatkami, dôraz v jednotlivých opisoch sa menil podľa záujmov nových situácií a každé územie malo svoje osobitné tradície o zaujatí kanaánskej krajiny, v Biblii však boli z týchto tradícií zachytené iba niektoré.

5.2. Rozprávania o sudcoch dávajú síce možnosť urobiť si všeobecnú predstavu o tomto historickom období, ale kto chce knihu použiť na zaradenie jednotlivých udalostí do rámca svetových a biblických dejín, stretne sa s veľkými, takmer neprekonateľnými prekážkami, lebo v knihe sa neuvádza ani jeden overiteľný chronologický údaj. Súhrn všetkých časových údajov o vládnutí sudcov (tzv. veľkí sudcovia vládli spolu 269 rokov a malí spolu 70 rokov) a o čase útlaku medzi pôsobením jednotlivých sudcov (spolu 71 rokov) je 410 rokov. To je však ťažko zlučiteľné s inými overenými chronologickými údajmi izraelských dejín.

Podľa názoru mnohých biblistov väčšina časových údajov v Knihe sudcov pochádza od redaktorov spisu; je však takmer nemožné zistiť, aké pramene pri tom používali alebo z akého predpokladu pri určovaní daných časových údajov vychádzali. Fakt, že sa v knihe často používa číslo 40, ktorým sa zvyčajne označuje čas životnej činnosti človeka, by poukazoval na približný spôsob uvádzania číselných údajov v Knihe sudcov.

Časové obdobie sudcov možno teda definovať a zaradiť do svetových a biblických dejín len ako čas medzi zaujatím Kanaánu a založením izraelskej monarchie, ktorá siaha asi od roku 1200 do roku 1030 pred Kr.

6. TEOLOGICKÝ KEÚČ KNIHY SUDCOV

Rozprávania v Knihe sudcov majú pragmaticko-náboženskú funkciu (pozri 4.1.3.), čiže ilustrujú základný pojem Božej spravodlivosti v súvislosti s hriechom neverného izraelského ľudu. Toto teologické zarámovanie treba mať vždy na zreteli, lebo je kľúčom na pochopenie náboženského posolstva opísaných udalostí. V knihe sa to osobitne zdôrazňuje na troch miestach: v úvodnej časti (2, 6 – 3, 6), na začiatku 6. kapitoly (v. 7 – 10) a v úvode o sudcovi Jiftách [Jefte] (10, 6 – 16). Preto sa rozprávania o jednotlivých sudcoch podávajú vždy v štyroch fázach, čím sa názorne riešia štyri základné biblicko-teologické pojmy: Izraelov hriech, Boží trest, ľútosť a obrátenie k Bohu a nakoniec oslobodenie od nepriateľov.

6.1. Hriech. Prvá fáza predstavuje izraelský ľud, ktorý sa odvrátil od Boha a porušil zmluvu. Hriech sa tu opisuje a charakterizuje tromi úvodnými formulami: „Izraelovi synovia robili, čo je zlé v Pánových očiach...“ (2, 11a; 3, 7a. 12; 4, 1; 6, 1; 10, 6; 13, 1); „Opustili Pána a slúžili bálom...“ (2, 11b – 12; 3, 7; 10, 6; atď.) a „Smilnili s inými bohmi a klaňali sa im...“ (modlárstvo Izraela sa v knihe prirovnáva smilstvu a manželskej nevere; porov. 2, 17; 8, 27. 33 atď.).

6.2. Trest. Trest je reakcia Božej spravodlivosti na hriešny postoj ľudu. Boží trest sa vyjadruje spôsobom: „Tu vzbĺkol Pánov hnev proti Izraelovi“ (2, 14. 20; 3, 8; 10, 7); „Vydal ich napospas“ alebo „do ruky okolitých nepriateľov“ (s udaním ich mena) a „Izraelovi synovia im slúžili... rokov“ (2, 14; 3, 8. 14 atď.). Blahobyt susedných národov a ich vpády na územie Izraela sa opisujú ako Božie dopustenie, ktoré malo izraelskému ľudu pomôcť k novej vernosti voči Jahvem: „Preto teda Pán ponechal tie národy a nevypudil ich hneď...“ (2, 23); tieto národy tam ostali, „aby nimi skúšal Izrael...“ (3, 4).

6.3. Ľútosť a obrátenie. V Božom treste si izraelský ľud uvedomil svoju hriešnosť a vrátil sa k Bohu. To je tretia fáza v dramatickej situácii neverného Izraela: „Tu volali Izraelovi synovia k Pánovi...“ (3, 9; 4, 3; 6, 6; 10, 10); „Pána pohli ich vzdychy pod sužovateľmi a utláčateľmi...“ (2, 18; 10, 16).

6.4. Oslobodenie. Je posledná fáza v rozprávaní o nevernom Izraeli. Jahve mu preukazuje svoje dobrotivé milosrdenstvo a posla mu „osloboditeľa“, sudcu: „A Pán vzbudil Izraelovým synom osloboditeľa, ktorý ich vyslobodil...“ (2, 18; 3, 9 atď.). Ale obrátenie Izraela trvalo vždy iba krátky čas. Preto sa v rozprávaní o sudcoch často opakujú výrazy ako: „A krajina mala pokoj ... rokov“ (3, 11; 3, 30; 5, 31; atď.) alebo „(ten či onen sudca) súdil Izrael... rokov“ (10, 2; 10, 3; 12, 9; 12, 11; 12, 13 atď.); „Ale keď sudca zomrel, Izraeliti sa opäť vracali a stávali sa horšími než ich otcovia, lebo chodili za cudzími bohmi, slúžili im a klaňali sa im“ (2, 19).

7. VÝZNAM KNIHY SUDCOV

Kniha sudcov je predovšetkým dielo, ktoré vzniklo z Izraelovej viery. Už najstaršie texty tohto spisu, ako je „Deborina pieseň“ (kap. 5), vedú k presvedčeniu: Izraelov Boh je oporou svojho ľudu v ťažkých chvíľach jeho existencie. Táto náboženská skúsenosť sa v knihe potvrdzuje tým, že sa výrazne poukazuje na slabosť Izraela a na zhovievavosť Jahveho, ktorý

neúnavne posielala vyvolených mužov, aby vyslobodili izraelské kmene spod útlaku nepriateľa. Hrdinské postavy mužov a žien, ktoré z Božieho poverenia konali veľké veci, sa aj v Novom zákone stavajú za vzor viery (porov. *Hebr* 11, 32 – 34).

Pravda, hrdinovia Knihy sudcov boli synmi svojej doby, ktorej spôsoby a mravné náhľady nemožno posudzovať podľa zásad kresťanskej morálky. Ehúдова [Aodova] zákerná vražda moabského kráľa Eglona, Jáelino [Jahelino] ľstivé zavraždenie kanaánskeho vojvodu Sísaru [Sisaru], Jiftáchova [Jefteho] obeta vlastnej dcéry, nezriadená Samsonova láska atď. pôsobia šokujúco na dnešného človeka. A napriek tomu treba v týchto rozprávaniach – ktoré nezatajujú, ani sa neusilujú bagatelizovať negatívne a odsúdeniahodné stránky správania niektorých sudcov – vidieť predovšetkým konanie Boha, ktorý vedie izraelský ľud a posielal mu v kritických chvíľach jeho dejín osloboditeľov obdarených Pánovým duchom (3, 10; 6, 34; 11, 29; 13, 25; 14, 6. 19; 15, 14). Títo muži pripravovali neskorších izraelských kráľov, ktorí prijali Pánovho Ducha, aby mohli spravodlivo vládnuť nad svojím ľudom, a stali sa predobrazom budúceho Mesiáša – kráľa, na ktorom spočinul Duch Pánov so svojimi početnými darmi (porov. *Iz* 11, 2).

KNIHA SUDCOV

Časť prvá

Politické a náboženské pomery Izraela po Jozueho smrti, 1, 1 – 3, 6

I. Boje o zaistenie územia, 1, 1 – 36

Vít'azstvá Júdovcov, 1, 1 – 21

1 Porážka Adonibezeke. – ¹ Po Jozueho smrti sa Izraelovi synovia opýtali Pána: „Kto z nás má vytiahnuť prvý do boja proti Kanaánčanom?“ ² A Pán odpovedal: „Nech vytiahne Júda! Hľa, krajinu mu dávam do ruky!“ ³ A Júda požiadal svojho brata Simeona: „Vyber sa so mnou do môjho podielu a budeme bojovať proti Kanaánčanom. Potom pôjdem zasa ja s tebou do tvojho podielu.“ Simeon išiel teda s ním.

⁴ Tak Júdovci vytiahli a Pán dal Kanaánčanov a Ferezejcov do ich ruky. Porazili ich v Bezeke, na desaťtisíc mužov.

⁵ V Bezeke našli Adonibezeke a bojovali proti nemu, keď porazili Kanaánčanov a

1, 1. Začiatok porov. s *Joz* 1, 1. Poznámka o smrti Jozueho (*Joz* 24, 29) by vhodne zapadla pred 2, 11; tam sa vlastne začína popis udalostí, ktoré sa stali po Jozueho smrti. 1, 1 – 2, 10 je výťah z *Joz*, čiže prehľad o dobytí krajiny, ktorý oboznamuje čitateľa *Sdc* o politickom stave Izraela po smrti Jozueho. Tento dosť suchý úvod je spestrený tromi živými obrazmi (v. 5 – 7, 12 – 15, 24 – 26). Spomína tu všetky izraelské kmene – ako *Joz* 14 n. pri delení krajiny –, okrem Isachara. – Dotaz na Pána sa stal posvätnými lósmi „urim“ a „tumim“ (porov. *Ex* 28, 30; *Nm* 27, 21; *Joz* 7, 16 n.) v Galgale, kde mali Izraeliti prvé táborsko po prechode Jordánu (*Joz* 4, 19; 5, 9).

1, 3. Simeon a Júda pochádzali od tej istej matky, Lie (*Gn* 29, 33. 35). Aj preto si pomáhajú tieto dva kmene, lebo podiel Simeonov bol na Júdovom území. Pozri *Joz* 19, 1 n.

1, 4. Ferezejci, okrem Kanaánčanov, bývali na území Júdovom a Simeonovom. – „Bezek“ je azda porušený názov mesta Azeky (*Joz* 10, 10 n.). Iný je Bezek v podiele Manassesu, južne od pohoria Gelboe (*I Sam* 11, 8).

1, 5. Pôvodne sa kráľ asi volal Adonisedek, ale vzhľadom na meno mesta Bezek bolo zmenené na Adonibezeke (t.

Ferezejcov. ⁶ Keď sa dal Adonibezek na útek, prenasledovali ho, kým ho nezajali, a uťali mu palce na rukách i nohách. ⁷ Tu povedal Adonibezek: „Sedemdesiat kráľov s odtiatými palmami na rukách a nohách zbieralo (zvyšky pokrmov) pod mojím stolom. Ako som robil, tak mi Boh odplatil.“ A priviedli ho do Jeruzalema, kde aj zomrel. ⁸ Potom Júdovi synovia bojovali proti Jeruzalemu. Zaujali ho a vyhubili mečom a mesto podpálili.

Dobytie Hebronu a Dabira. – ⁹ Nato tiahli Júdovi synovia dolu, aby bojovali proti Kanaánčanom, ktorí bývali na vrchovine, v Negebe a v nížine.

¹⁰ Na výprave proti Kanaánčanom, čo bývali v Hebrone – Hebron sa predtým menoval Mesto Arbeovo –, Júdovci porazili Sesaja, Ahimana a Tolmaja. ¹¹ Odtiaľ tiahli proti obyvateľom Dabira. Dabir sa prv menoval Kirjat-Sefer.

¹² Tu povedal Kaleb: „Kto premôže Kirjat-Sefer a zaujme ho, tomu dám za ženu svoju dcéru Aksu.“ ¹³ A dobyl ho Otoniel, syn Keneza, mladšieho Kalebovho brata. I dal mu za ženu svoju dcéru Aksu. ¹⁴ Keď mala odísť, podpichovala ho, aby žiadal nejaké pole od jej otca. I zoskočila z osla a Kaleb sa jej opýtal: „Čo ti je?“ ¹⁵ Odpovedala mu: „Daj mi veno! Dal si mi síce pole v Negebe, ale daj mi aj vodné pramene!“ A Kaleb jej dal horné pramene i dolné pramene.

¹⁶ Synovia Kenejcu, Mojžišovho svokra, vytiahli z Mesta paliem s Júdovými synmi hore do Judskej púšte, ktorá sa tiahne južne od Aradu, a usadili sa medzi tamojším ľudom.

¹⁷ Potom tiahol Júda so svojim bratom Simeonom a porazili Kanaánčanov, ktorí bývali v Sefáte, vykonal na nich kliatbu a mesto dostalo meno Horma (čiže Kliatba).

¹⁸ A Júda dobyl Gazu s jej územím, Askalon s jeho územím a Akaron s jeho územím. ¹⁹ Pán bol s Júdom, takže vrchovinu zaujal. Ale obyvateľov nížiny nemohli vypudieť, lebo mali železné vozy.

²⁰ Hebron dali Kalebovi, ako rozkázal Mojžiš, a on odtiaľ vypudil troch Enakových synov.

j. pán Bezeka). Treba však rozlišovať medzi Adonibezekom, ktorý zomrel v Jeruzaleme (v. 7), a jeruzalemským kráľom Adonisedekom, ktorý zomrel v Makede (*Joz* 10, 26).

1, 6. Vg hovorí, že Adonibezekovi uťali „končatiny na rukách a na nohách“. Mrzačenie porazených nepriateľov, aby neboli schopní ďalšieho boja, bolo častým zjavom v starom Oriente. Že takáto ukrutnosť nevyplýva z ducha zjaveného náboženstva, vidieť z *Dt* 20. Izraeliti zaobchádzali s porazeným nepriateľom tak, ako by on zaobchodil s nimi. Vtedy platila zásada: Oko za oko, zub za zub. Pritom Izraeliti ani zďaleka neboli takí ukrutní ako iné národy.

1, 7. Porov. *Lk* 16, 21 o žobrákovi Lazárovi. – „Sedemdesiat“ je zaokrúhlená číslica, ktorá značí veľmi mnoho.

1, 10 – 15. Verše 10 – 15 je skoro doslovné znenie *Joz* 15, 14 – 19. Rozdiel je len v tom, že v *Joz* sa pripisuje spomenutá výprava Kalebovi, tu zas Júdovmu kmeňu. Keďže Kaleb bol z Júdovho kmeňa (*Nm* 13, 7; 34, 19), vecného rozporu medzi oboma správami niet; len *Joz* 15, 14 n. sa tu zovšeobecňuje. Vidieť, že spisovatelia kníh *Joz* a *Sdc* čerpali z jedného prameňa. Táto udalosť sa teda stala ešte za Jozueho. – „Kirjat-Sefer, to je Mesto písém“ (či Knižné mesto), ako vysvetľuje Vg.

1, 16. Mojžišov svokor bol Jetro (*Ex* 3, 1), ako výslovne uvádza LXX. Zdá sa, že časť Jetrových potomkov, Kenejcov, sa pridala pod vedením Hobaba (porov. *Nm* 10, 29 – 32) k Izraelitom ešte na púšti, kde im preukazovali dobré služby. O Kenejcoch pozri tiež *Nm* 24, 21 n. Po príchode do Kanaánu sa usadili asi v dobytom Jerichu. Teraz sa pridali k výprave Júdovcov, aby si vydobyli kraje, ktoré im boli sľúbené (*Nm* 10, 32). Pozri tiež 4, 11; *I Sam* 15, 6. – Mesto paliem je Jericho, *Dt* 34, 3; 2 *Krn* 28, 15. – Arad (*Joz* 12, 14), dnes Tell ‘Arad, 25 km južne od Hebronu. Južne odtiaľ sa potulovali Amalekiti; porov. *I Sam* 15, 6. – Judska púšť sa rozkladá od judských hôr na východ k Mŕtvemu moru. Sídla Kenejcov boli teda v juhozápadnej časti Judskej púšte.

1, 17. Horma (Chormah – Kliatba, porov. „cherem“), pozri *Nm* 14, 45; 21, 3; *Dt* 1, 44; *Joz* 12, 14; 15, 30; 19, 4. O kliatbe pozri *Joz* 6, 21; 8, 24; 10, 28; 11, 11.

1, 20 n. K v. 20 pozri *Joz* 14, 13; 15, 13. – K v. 21 pozri *Joz* 15, 63. V *Joz* je miesto Benjamína Júda. Jeruzalem

Benjamínovci a Jebuzejci, 1, 21

²¹ Ale Jebuzejcov, ktorí obývali Jeruzalem, Benjamínovi synovia nevypudili. Tak Jebuzejci bývajú s Benjamínovými synmi v Jeruzaleme až dodnes.

Bojové výpravy Jozefovcov, 1, 22 – 29

²² Aj Jozefov dom tiahol hore do Bet-Ela a Pán bol s nimi. ²³ Keď z Jozefovho domu podnikali výzvedy do Bet-Ela – mesto sa predtým nazývalo Luza –, ²⁴ hliadky videli istého muža, ktorý vychádzal z mesta, a povedali mu: „Ukáž nám, kade možno vojsť do mesta! Potom ti dáme milosť!“ ²⁵ A keď im ukázal, kade sa dá vojsť do mesta, vybili mesto mečom, ale onoho muža a celú jeho rodinu prepustili. ²⁶ Ten muž sa odobral do krajiny Hetejcov, postavil si tam mesto a nazval ho Luza. Tak sa menuje až podnes.

²⁷ Ale ani Manasses si nepodmanil Betsan s jeho dedinami, Tanak s jeho dedinami, obyvateľov Dora s jeho dedinami, obyvateľov Jeblaáma s jeho dedinami a obyvateľov Mageda s jeho dedinami. Tak sa umožnilo Kanaánčanom zostať v tejto krajine. ²⁸ Keď potom Izrael zosilnel, donútil ich na roboty, ale celkom si ich nepodmanil.

²⁹ Ani Efraim nevypudil Kanaánčanov, ktorí bývali v Gezere. Tak zostali Kanaánčania medzi nimi v Gezere.

Boje menších kmeňov, 1, 30 – 36

Zabulon. – ³⁰ Zabulon nevypudil obyvateľov Ketrona a obyvateľov Nálola. Tak zostali Kanaánčania medzi nimi, ale museli na nich robiť.

Aser. – ³¹ Aser zasa nevyhnal obyvateľov Aka ani obyvateľov Sidona, ani Ahalaba, Achaziba, Helbu, Afeka a Rohoba. ³² Tak Aserovci bývali medzi Kanaánčanmi, ktorí zostali v krajine, lebo ich nevypudili.

Neftali. – ³³ Neftali nevypudil obyvateľov Bet-Šemeša a obyvateľov Bet-Anata. Tak bývali medzi Kanaánčanmi, ktorí zostali v krajine. Ale obyvratelia Bet-Šemeša a Bet-Anata museli na

bol bezprostredne na hranici medzi územím Júdovým a Benjamínovým (*Joz* 18, 15 – 17), ale patril Benjamínovcom (*Joz* 18, 28). Podľa v. 8 sa Júdovcom podarilo raz Jeruzalem vydobýť, ale nepodarilo sa to druhý raz Benjamínovcom. Porov. *Joz* 15, 63.

1, 21. Až dodnes – do dôb spisovateľa, čím chce potvrdiť pravdivosť svojho údaja.

1, 22 – 24. Doteraz opisoval pomery u Júdovcov, Simeonovcov a Benjamínovcov. Ďalej sa dotýka, ale celkom stručne, pomerov ostatných kmeňov. – Dom Jozefov – Efraim a Manasses *Joz* 17, 17. – Bet-El (*Joz* 7, 2) podľa *Joz* 16, 2 bol na južných hraniciach Efraimcov, ktorým vždy patril, hoci podľa *Joz* 18, 13 bol daný Benjamínovcom. O Bet-Eli – Luze pozri *Gn* 28, 19 – 22; *Joz* 16, 2; 18, 13. – „Dáme ti milosť“ – nezabijeme ťa. Porov. (v. 25): *Joz* 2, 14 o Rachabe.

1, 26. Luza, asi kde je dnes Chirbet el-Luvézije pri Al-Gražare, jednu hodinu severozápadne od Tell el-Kádi.

1, 27 – 29. K v. 27 pozri *Joz* 17, 12 n. – V. 29 je obdobou *Joz* 16, 10.

1, 30 – 33. O mestách Zabulonových pozri *Joz* 19, 15 n., Aserových *Joz* 19, 24 n., o mestách Neftaliho *Joz* 19, 35 n.

nich robiť.

Danovci. – ³⁴ Amorejčania vytláčali Danových synov na vrchovinu a nedovoľovali im zostúpiť na rovinu. ³⁵ A tak zostali Amorejčania bývať v Har-Harese, v Ajalone a Salebime. Keď však ruka Jozefovho domu zosilnela, museli na nich robiť.

³⁶ Územie Amorejčanov ide od Škorpiónovej vysočiny, od Sely ďalej hore.

II. Nevernosť Izraela, 2, 1 – 3, 6

Anjel zvestuje trest, 2, 1 – 5

2 ¹ Pánov anjel prišiel z Galgaly hore do Bochima a povedal: „Vyviedol som vás z Egypta a priviedol som vás do krajiny, ktorú som pod prísahou sľúbil vašim otcom. Povedal som: »Nezruším svoju zmluvu s vami naveky! ² Ale ani vy nesmiete uzavierať nijakú zmluvu s obyvateľmi tejto krajiny. Ich oltáre zbúrate!« Ale vy ste neposlúchli môj hlas. Prečo ste to urobili?! ³ Preto som sa tiež rozhodol: Nevyžením ich pred vami. Ba čo viac, stanú sa vašimi odporcami a ich bohovia budú pre vás pascou.“ ⁴ Keď Pánov anjel hovoril tieto slová všetkým Izraelovým synom, ľud sa dal do hlasitého plaču. ⁵ Preto nazvali to miesto Bochim (čiže Plačúci). A priniesli tam obeť Pánovi.

Jozueho smrť, 2, 6 – 10

⁶ Keď Jozue prepustil ľud, odišli Izraelovi synovia každý do svojho dedičného podielu, aby zaujali krajinu. ⁷ Ľud slúžil Pánovi po všetky Jozueho dni a po všetky dni starších, ktorí ešte dlho žili po Jozuem a tiež videli veľké Pánove skutky, ktoré on vykonal pre Izrael.

⁸ A Nunov syn Jozue, Pánov služobník, zomrel vo veku stodesať rokov. ⁹ Pochovali ho na území jeho dedičného podielu v Tamnatsare na Efraimskej vrchovine, severne od vrchu Gás.

¹⁰ Ale celé toto pokolenie sa zhromaždilo k svojim otcom. Po nich povstalo iné pokolenie, ktoré už nepoznalo ani Pána, ani jeho skutky, ktoré vykonal kvôli Izraelovi.

Pohania, skúšobný kameň Izraela, 2, 11 – 3, 6

Odpad Izraela. – ¹¹ Izraelovi synovia robili, čo je zlé v Pánových očiach, a slúžili bálom. ¹² Opustili Pána, Boha svojich otcov, ktorý ich vyviedol z krajiny Egyptanov. Chodili za inými

2, 1 – 5. O „Pánovom anjelovi“ pozri *Joz* 5, 14. 16. – Anjel prichádza z Galgaly, izraelského tábora, do Bochima. – K „zmluve, ktorú nezruší Pán naveky“, porov. *Ex* 34, 10 n. Izraeliti nesplnili podmienky vzájomnej zmluvy, preto ani Jahve nie je povinný splniť svoje prísľuby. Porov. *Ex* 23, 29 – 32; *Dt* 7, 1 – 5; 12, 3.

2, 6 – 9. V. 6 je len málo rozšírený *Joz* 24, 28. – V. 7 – *Joz* 24, 31; v. 8 – *Joz* 24, 29; v. 9 – *Joz* 24, 30.

2, 11 n. „Čo je zlé v Pánových očiach“ – úcta cudzích bohov, modlárstvo. Porov. *Dt* 4, 25; 17, 2; 31, 18. 29; *Sdc* 3, 7; 4, 1; 6, 1; 10, 6; 13, 1. – Ba'al pôvodne znamená ‚pán‘, potom meno boha kanaánskych národov. Pod množným číslom sa rozumejú viacerí takíto miestni bohovia, ktorí mávali svoje zvláštne označenie, ako: Ba'al Sidón – Pán Sidona, Ba'al sidonský; Ba'al Cor – Ba'al týrsky. – „... národy, ktoré boli okolo nich“, národy, s ktorými sa miešali. Porov. 1, 21 – 35.

bohmi – za bohmi národov, ktoré boli okolo nich – a klaňali sa im a tak dráždili Pána. ¹³ Opustili totiž Pána a slúžili Bálovi a aštartám.

Trest a Božia zhovievavosť. – ¹⁴ Tu vzbĺkol Pánov hnev proti Izraelitom a vydal ich do ruky lupičov, ktorí ich drancovali. Predal ich do ruky okolitých nepriateľov, takže už nemohli odolať svojim nepriateľom. ¹⁵ Kedykoľvek vytiahli, Pánova ruka bola proti nim na ich nešťastie, ako povedal Pán a ako im Pán prisahal.

Keď sa im už veľmi zle vodilo, ¹⁶ vzbudzoval Pán sudcov, ktorí ich vyslobodzovali z ruky lúpežníkov. ¹⁷ Lenže svojich sudcov tiež neposlúchali. Ba čo viac, prznili sa s inými bohmi a klaňali sa im. Rýchle zišli z cesty, po ktorej chodili ich otcovia, ktorí poslúchali Pánove príkazy. Nepočínali si tak.

¹⁸ Keď im Pán vzbudzoval sudcov, vtedy Pán bol so sudcom a vyslobodzoval ich z ruky nepriateľov, pokiaľ sudca žil. Lebo Pána pohli ich vzdychy pod sužovateľmi a utláčateľmi. ¹⁹ Ale keď sudca zomrel, opäť sa vracali a stávali sa horšími než ich otcovia, lebo chodili za cudzími bohmi, slúžili im a klaňali sa im. Nezanechali svoje počínanie a tvrdošijné konanie.

Skúška Izraela. – ²⁰ Tu vzbĺkol Pánov hnev proti Izraelu a povedal: „Pretože tento národ porušil moju zmluvu, ku ktorej som zaviazal ich otcov, a neposlúchol môj hlas, ²¹ tak ani ja už nechcem vypudieť pred nimi ani jeden z tých národov, ktoré zanechal Jozue, keď umrel. ²² A to preto, aby som nimi vyskúšal Izraelitov, či sa budú pridŕžiavať Pánovej cesty a chodiť po nej, ako to robili ich otcovia, alebo nie.“

²³ Preto teda Pán ponechal tie národy, nevypudil ich hneď a nedal ich do ruky Jozueho.

3 ¹ Toto sú národy, ktoré Pán ponechal, aby nimi skúšal Izrael – všetkých, ktorí nepoznali boje o Kanaán –, ² aby sa pokolenia Izraelových synov učili bojovať; išlo však len o tých, ktorí sa to predtým nenaučili.

³ Je to päť filištínskych vodcov a všetci Kanaánčania, Sidončania a Hevejci, ktorí bývali na Libanonskom pohorí, od vrchu Bál-Hermon až tam, kde sa ide do Ematu.

⁴ Boli teda nato, aby nimi skúšal Izrael, aby zistil, či budú poslúchať Pánove príkazy, ktorými zaviazal ich otcov prostredníctvom Mojžiša.

⁵ Izraelovi synovia bývali teda uprostred Kanaánčanov, Hetejcov, Amorejčanov, Ferezejcov, Hevejcov a Jebujejcov, ⁶ brali si ich dcéry za manželky a svoje dcéry dávali ich synom. A slúžili ich bohom.

2, 13. „Aštarta“, 'Aštoret (množ. čís. „aštarót“), kanaánska bohyňa plodnosti, uctievaná aj u iných Semitov (napr. asýrska Ištar). Ako uctievali viacerých bállov, tak boli známe rôzne aštarty. K jej úcte stávali na výšiniach alebo pod košatými stromami drevené stĺpy, koly („ašery“ alebo kamenné ihlany „maceby“), ktoré sa ukončievali znázornením bohyne. Niekedy zámenou býva Aštarta nazývaná Ašerou. Porov. 3, 7.

2, 16. V núdzi vzbudzoval Jahve Izraelitom sudcov. Sloveso „šafat“, od ktorého je odvodené meno šofet – sudca, znamená nielen súdiť, ale predovšetkým vysluhovať spravodlivosť, dopomáhať niekomu k spravodlivosti a potom: vyslobodiť (1 Sam 24, 16; 2 Sam 18, 19. 31). Izraelskí „sudcovia“ boli pomstítelia krívd spáchaných na ľuďoch, potom jeho vodcovia a osloboditelia, a konečne vládcovia (nie však dediční). Porov. 2, 18; 3, 9. 15. 31.

2, 17. Smilstvo – modlárstvo. Porov. Ex 34, 15 n.; Lv 17, 7; 20, 6; Dt 31, 16. – Cesta – spôsob života, mravy.

2, 21 n. Jahve sa zaviazal, že vydá kanaánske národy do rúk Izraelitov (Ex 23, 31). Tento Boží prísľub bol však viazaný na podmienku, že Izraeliti budú ctíť len jediného, pravého svojho Boha. Keďže nesplnili podmienku, nemôžu čakať ani splnenie prísľubu, ba, naopak, trest. Trest aj došiel, ktorý je zároveň skúškou Izraela (v. 22).

3, 1 – 6. Bál-Hermon je Bál Gad, Joz 13, 5. O Emate Joz 13, 5.

Časť druhá

Boje sudcov so susednými národmi, 3, 7 – 16, 31

I. Sudca Otoniel, 3, 7 – 11

⁷ Izraelovi synovia robili, čo je zlé v Pánových očiach. Zabúdali na Pána, svojho Boha, a slúžili bálom a ašerám.

⁸ I vzbĺkol Pánov hnev proti Izraelitom a predal ich do ruky Chusana Rasataim, kráľa z Aram Naharajim. A Izraelovi synovia slúžili Chusanovi Rasataim osem rokov.

⁹ Tu volali Izraelovi synovia k Pánovi a Pán vzbudil Izraelovým synom osloboditeľa, ktorý ich vyslobodil, totiž Otoniela, syna Keneza, mladšieho Kalebovho brata. ¹⁰ Zostúpil na neho Pánov duch a súdil Izrael. Vytiahol do boja a Pán dal do jeho ruky Chusana Rasataim, kráľa z Aram Naharajim, a jeho ruka zosilnela proti Chusanovi Rasataim.

¹¹ A krajina mala štyridsať rokov pokoj.

Potom Kenezov syn Otoniel zomrel.

II. Sudca Aod, 3, 12 – 30

Eglon utláča Izraelitov. – ¹² Ale synovia Izraela opäť robili, čo sa nepáči Pánovi. Tu Pán dodal odvahy moabskému kráľovi Eglonovi proti Izraelitom, pretože robili, čo sa Pánovi nepáči. ¹³ Pribral si Amončanov a Amalekitov, potom vytiahol, porazil Izrael a zaujal Mesto paliem.

¹⁴ Izraelovi synovia slúžili moabskému kráľovi Eglonovi osemnásť rokov.

Aod zabije Eglona. – ¹⁵ Tu volali Izraelovi synovia k Pánovi a Pán im vzbudil osloboditeľa, Gerovho syna Aoda, Benjamínovca, ľavorukého muža.

Po ňom poslali Izraelovi synovia dary moabskému kráľovi Eglonovi. ¹⁶ Aod si však

3, 7. O ašerách pozri pozn. k 2, 13.

3, 8. Chusan Rasataim (hebr. riš'atajim – dvojitá zločinnosť, vrchol zločinnosti), podľa Vg kráľ mezopotámsky, podľa hebr. kráľ krajiny Aram Naharajim („Aram oboch prúdov“, t. j. krajina západne od horného toku Eufratu až po riekú Orontos, teda časť Mezopotámie; porov. Gn 24, 10; Dt 23, 4). Podľa 2, 14 n. Kniha Sdc spomína len okolitých nepriateľov, utláčateľov Izraela. Aj keď vpád nepriateľa z Mezopotámie nie je nemožný, predsa sa nedá povedať, že mezopotámsky kráľ Chusan by bol susedom Kenejca Otoniela, ktorý býval v južnej Palestíne. Preto sa niektorí domnievajú, že Chusan (Kuš je arabský kmeň, Hab 3, 7) Rasataim (u Mal 1, 4 sa Edomsko nazýva „územím zločinnosti“) bol kráľom edomským, čiže miesto „Aram“ treba čítať podľa 2 Kr 16, 6 „Edom“. 3, 12 n. Moabčania (Gn 19, 30 – 37; Dt 23, 3 n.) bývali na východnom brehu Mŕtveho mora. Na juhu susedili s Edomčanmi, na severovýchode s Amončanmi (Gn 19, 38) a na severe s Rubenovcami a Gadovcami. Ich severnou hranicou bola rieká Arnon. Prekročili asi túto hranicu, vnikli do územia Rubenovcov a Gadovcov a odtiaľ cez Jordán do územia Benjamínovcov. – Amalekiti – bývali južne od Júdovho územia – bojovali s Izraelom už na púšti, Ex 17, 8. – Mesto paliem, t. j. Jericho (1, 16).

3, 15 n. Aod (hebr. 'Ehúd), Benjamínovec z rodu Gerovho (Gera'), bol ľavoruký (hebr. doslovne: „zaviazaný na pravú ruku“); buď používal ľavú ruku ako pravú alebo bol chybný na pravú ruku. V poslednom prípade, naoko nie síce nebezpečný, ale tým ľahšie mohol vykonať svoj čin. – „Meč, na pиаď dlhý“ (Vg má: „na dlaň ruky dlhý“) – bola to nejaká krátka dýka, ktorá sa dala nepozorovane ukryť. Porov. 2 Sam 20, 8.

zhotovil dvojsečný meč, na piad' dlhý, a pripásal si ho na pravý bok pod šaty.

¹⁷ Zaniesol teda moabskému kráľovi Eglonovi dary. – Eglon bol veľmi tučný muž. – ¹⁸ A keď už vybavil odovzdanie darov, prepustil ľuď, čo dary niesli ¹⁹ – sám sa práve vrátil od modiel pri Galgale –, a povedal: „Kráľ, mám ti povedať jednu dôvernú vec!“ On povedal: „Ticho!“ Nato sa všetci, ktorí boli pri ňom, vzdialili. ²⁰ Potom vyšiel Aod hore k nemu. Sedel totiž v hornej chladivej izbe, ktorá bola iba pre neho samého. A Aod povedal: „Mám pre teba Božie slovo!“ Tu on vstal zo svojho sedadla. ²¹ Vtom Aod vystrel ľavú ruku, uchopil meč z pravého boku a vrazil mu ho do brucha ²² tak, že za mečom vnikla aj rukoväť a sadlo sa za mečom zavrelo, lebo nevytiahol meč z jeho brucha. Pritom vyšiel z neho výkal.

²³ Potom vyšiel do letnej siene, zavrel za ním dvere hornej izby a zatiahol závoru.

²⁴ Len čo sa vzdialil, došli jeho služobníci. Keď sa pozreli a videli, že dvere hornej izby sú zamknuté, povedali si: „Isto si odbavuje potrebu v chladivej izbe.“ ²⁵ A vyčkávali až do omrzenia. Ale keď nik neotváral dvere hornej izby, vzali kľúč a otvorili a hľa, ich pán ležal mŕtvy na zemi.

Aodovo víťazstvo. – ²⁶ Kým oni váhavo otáľali, Aod unikol. Prešiel (miesto) modiel a dostal sa do Seirata. ²⁷ Len čo sa vrátil domov, zatrúbil na Efraimskom pohorí, Izraelovi synovia zostúpili s ním z pohoria a on na ich čele. ²⁸ Keď im zavelil: „Pod'ťe za mnou, lebo Pán vydal vašich nepriateľov, Moabčanov, do vašej ruky“ – tiahli dolu za ním. Moabčanom zabrali jordánske brody a nedovolili nikomu prejsť. ²⁹ Vtedy pobili z Moabčanov na desaťtisíc mužov, všetko silných a udatných mužov; neutiekol nik.

³⁰ Tak boli v ten deň Moabčania pokorení pod Izraelovu ruku.

A krajina mala pokoj osemdesiat rokov.

III. Sudca Samgar, 3, 31

³¹ Po ňom bol Anatov syn Samgar. On pobil voliarskou palicou šesťsto fílištínskych mužov. Aj on oslobodil Izrael.

IV. Sudkyňa Debora a sudca Barak, 4, 1 – 5, 31

4 Jabín utláča Izrael. – ¹ Po Aodovej smrti synovia Izraela opäť robili, čo je zlé v Pánových očiach. ² Preto ich Pán vydal do ruky kanaánskeho kráľa Jabína, ktorý kraľoval v Asore. Jeho vojvodca bol Sisara, ktorý sídlil v pohanskom Harosete. ³ Tu volali Izraelovi synovia k Pánovi. Mal totiž deväťsto železných vozov a dvadsať rokov náramne utláčal Izraelových synov.

Debora a Barak na čele izraelského vojska. – ⁴ V tom čase súdila Izrael Lapidotova manželka, prorokyňa Debora. ⁵ Debora sedávala pod palmou medzi Rámou a Bet-Elom na

3, 18 n. Eglon nariaďuje služobníctvu mlčať, čo je spolu aj pokyn, aby všetci odišli.

4, 1 – 3. Sisara, veliteľ spojeného vojska, sídlil v Harosete (hebr. Charošet, asi dnešné zrúcanisko el-Háritije v západnom výbežku Ezdrelonskej nížiny pri rieke Kišon – Nahr el-Mukatta –, ktorá vyviera západne spod hory Tábor). „Pohanský Haroset“, hebr. Charošet haggójim, bolo tam viacero rôznych pohanských národov.

4, 4. Debora (deborah – včela) je nazvaná prorokyňou, ako kedysi Mojžišova sestra Mária (Ex 15, 20).

4, 5. Ráma, dnes Er-Rám, 8 km severne od Jeruzalema a 8 km odtiaľ ďalej je Bet-El.

Efraimskom pohorí a Izraelovi synovia prichádzali k nej ta hore na súd.

⁶ Tu dala zavolať Abinoemovho syna Baraka z Neftaliho Kadesa a povedala mu: „Pán, Izraelov Boh, ti rozkazuje: Choď, tiahni na vrch Tábor a vezmi so sebou desaťtisíc mužov z Neftaliho synov a zo Zabulonových synov! ⁷ Jabínovho vojvodu Sisaru ti s jeho vozmi a zástupmi privediem k potoku Kišon a dám ti ho do ruky.“ ⁸ Barak jej odpovedal: „Ak pôjdeš ty so mnou, pôjdem aj ja, ale ak ty nepôjdeš, nepôjdem ani ja.“ ⁹ Povedala: „Pravdaže pôjdem s tebou, ale sláva z výpravy, na ktorú sa vyberáš, nebude patriť tebe, lebo Pán vydá Sisaru do ruky ženy.“ Potom Debora vstala a išla s Barakom (do Kadesa).

¹⁰ Barak zvolal Zabulona a Neftaliho (do Kadesa) a vytiahol za ním desaťtisíc mužov. Išla s ním aj Debora.

¹¹ Kenejec Heber sa kedysi oddelil od ostatných Kenejcov, synov Mojžišovho svokra Hobaba, a postavil si stan až k dubine Senim pri Kadese.

Sisarova porážka. – ¹² Tu oznámili Sisarovi, že Abinoemov syn Barak vytiahol na vrch Tábor. ¹³ Nato Sisara zvolal všetky svoje bojové vozy, deväťsto železných vozov, a všetko mužstvo, ktorému velil, z pohanského Haroseta k potoku Kišonu.

¹⁴ Tu povedala Debora Barakovi: „Hor’ sa! Lebo toto je deň, keď Pán vydá Sisaru do tvojej ruky. Či nepôjde sám Pán pred tebou?“ Barak teda zostúpil z vrchu Tábor a desaťtisíc mužov za ním. ¹⁵ A Pán uviedol do zmätku Sisaru, všetky jeho bojové vozy a všetko jeho vojsko (mečom) pred Barakom. Sisara zoskočil z voza a utekal peši. ¹⁶ Ale Barak prenasledoval vozy a vojsko až do pohanského Haroseta, a tak celé Sisarovo vojsko padlo ostrím meča. Neostal ani jediný.

Jahel usmrť Sisaru. – ¹⁷ Sisara utekal peši k stanu manželky Kenejca Hebera Jahel. – Bol totiž mier medzi asorským kráľom Jabínom a medzi domom Kenejcu Hebera. ¹⁸ Jahel vyšla Sisarovi v ústrety a prihovorila sa mu: „Vojdi, môj pane, vojdi ku mne! Neboj sa!“ Vošiel teda k nej do stanu a zakryla ho prikrývkou. ¹⁹ Požiadal ju: „Daj sa mi napiť trochu vody, lebo som smädný.“ I otvorila mech s mliekom a dala sa mu napiť. A zase ho prikryla. – ²⁰ Potom jej povedal: „Postav sa ku vchodu do stanu! Keď niekto príde a opýta sa ťa: »Je tu voľakto?« – odpovieš: »Nie je!«“

²¹ Tu Heberova manželka Jahel vzala stanový kolík, do ruky vzala kladivo, potichu vošla k nemu a vrazila mu kolík do slúch tak, že prenikol až do zeme. – Od únavy totiž zaspal. – A tak zomrel.

²² Ako Barak prenasledoval Sisaru, vyšla mu v ústrety Jahel a povedala mu: „Pod’, ukážem ti muža, ktorého hľadáš!“ Vošiel teda k nej a hľa, Sisara ležal mŕtvy a kolík mal v sluchách.

²³ Tak Boh v ten deň uponížil kanaánskeho kráľa Jabína pred Izraelovými synmi. ²⁴ A ruka Izraelových synov čoraz tvrdšie doliehala na kanaánskeho kráľa Jabína, až kanaánskeho kráľa Jabína zničili.

5 Deborina pieseň. – ¹ V ten deň Debora a Abinoemov syn Barak spievali:

4, 6. Barak („Blesk“), syn Abinoemov („Môj otec je ľúbezny“) z Kadesa (Kedesa) severozápadne od Hulskeho jazera, Joz 19, 37. Tábor, dnes Džebel et-Tór, na severnom okraji Ezdrelonskej nížiny v Zabulonovom území.

4,11. Poznámka o Heberovi pripravuje čitateľa na v. 17.

4, 22. Aj keď sa Jahel pri svojom dopustila skutku lži, lesti a vraždy, predsa ju nemožno posudzovať podľa zásad kresťanskej mravouky. Konala v presvedčení, že zbaví národ veľkého nepriateľa.

5, 1. Dojmy z víťazného boja sú zachytené v tejto piesni tak živo, že kritika ju všeobecne pokladá za dielo

² „Za to, že išli v čele Izraela vodcovia,
za to, že ľud prejavoval ochotu:
chváľte Pána!

³ Počúvajte, králi,
napnite sluch, vodcovia!
Ja by som rada Pánovi, ja by som spievať rada,
rada by som hrať Pánovi, Izraelovmu Bohu.

⁴ Pane, keď si vyšiel zo Seira,
keď si kráčal z polí edomských,
zem sa otriasala,
nebo lialo,
mraky cedili vodu.

⁵ Vrchy sa knísali pred Pánom,
Sinaj pred Pánom, Izraelovým Bohom.

⁶ Za čias Anatovho syna Samgara,
za čias Jahel
boli opustené cesty;
tí, čo chodievali chodničkami,
uhýbali na kľukaté cesty.

⁷ Zmizol vodca v Izraeli
zmizol,
dokiaľ som nepovstala ja, Debora,
nepovstala sťa matka v Izraeli.

⁸ Vyhľadával nových bohov,
zápäť v bránach vojna.

Nebolo zrieť ani štítu, ani kopije
medzi štyridsiatimi tisícmi
Izraela.

⁹ Vodcom Izraela patrí moja chvála
i tým, čo sa ukázali ochotnými v ľude:
chváľte Pána!

¹⁰ Vy, čo jazdievate na beloňoch – osloch,
vy, čo hoviete si na kobercoch,
aj vy, ktorí putujete po cestách,
vyspevujte!

¹¹ Na krik strelcov pri vodných nádržiac
pochvalne sa vyslovujte o Pánovom víťazstve,

očitého svedka. A podľa kap. 4 ním bola Debora. Deborina pieseň, tento skvost hebrejského písomníctva, na viacerých miestach prezrádza, že jej pôvodcom bola žena. Oslava hrdinskej ženy Jahel je takými slovami vyjadrená a úzkostiplné očakávanie Sisarovej matky zas tak žensky nežne vystihnuté, že nemožno nepripustiť, že pieseň vytryskla z citlivého ženského srdca Deborinho.

5, 9 – 11. Na beloňoch – osloch (zvlášť biele boli cenené) sa nosievali vznešení. Porov. 10, 4; 12, 14; Nm 22, 21; 2 Kr 4, 24.

o víťazných činoch jeho vodcov v Izraeli!
Vtedy zostúpi Pánov ľud k bránam...

¹² Hor' sa, hor' sa, Debora
hor' sa, hor' sa, zanôť pieseň!
Vstaňže, Barak,
zajmi zajatcov, syn Abinoemov!
¹³ Zostúp, zvyšok vodcov,
ty, Pánov ľud, na hrdinov taký bohatý,
zostúp ku mne!

¹⁴ Z Efraima najvyberanejší v údolí,
v tvojom tyle, Benjamín, sú za tvojimi húfmi.
Z Machira sa poschodili kniežatá,
zo Zabulona zas držiteľia žezla.
¹⁵ Isacharské kniežatá sú s Deborou,
Neftali je ako Barak:
rútil sa do údolia za nimi.
V krajoch Rubenových
o vojne sú dlhé porady.

¹⁶ Čože sedíš medzi košiarimi,
aby si sa započúval do bľakotu stád?
V krajoch Rubenových
o vojne sú dlhé porady.
¹⁷ Galaád si za Jordánom hovie.
A Dan – čo tak ďaleko sa baví pri lodiach?

Aser sedí na morskom pobreží,
pokojne si býva na zátokách svojich.
¹⁸ Zabulon, ľud, vydáva sa na smrť,
Neftali takisto na výšinách poľa.

¹⁹ Prichádzajú králi do boja.
Ruvú sa kanaánski králi
v Tanaku, tam pri megidských vodách,
kúsok striebra nenesú sťa korisť.
²⁰ Bojújú boj hviezdy z neba,
bojújú z dráh svojich proti Sisarovi.

5, 14. Miesto hebr. Amalek treba čítať: , 'emek' – údolie, t. j. Kišona, kde bola bitka. Pod „Machirovcami“ treba rozumieť západných (palestínskych) Manassesovcov (porov. Joz 17, 1).

5, 15. Kára tie kmene, ktoré či už zo zbabelosti, alebo z pohodlnosti zostali doma. Tak u Rubenovcov bola akási veľkodušnosť, ochota, ale zostali len pri slovách. Viedli o veci dlhé, srdečné úvahy, až už bolo neskoro vydať sa do boja.

5, 16. Sedieť pri košiaroch a načúvať pastierske píšťalky je príjemnejšie, ako počúvať bojový rev.

5, 17. Galaád (tu asi Gad a polovica Manassesu), severne od Rubena. Dan – podľa Joz 19, 46 sa jeho územie rozprestieralo až k pobrežiu pri Joppe (pri Jafe) – je unášaný obchodným duchom. Obchod im bol prednejší než boj za slobodu bratov. – Aser (Joz 19, 29) obýval prímorie oproti Karmelu.

5, 18. Ešte raz sa vracia k Zabulonovi a Neftalimu (podľa 4, 6. 10 sa zúčastnili boja), asi preto, že v boji ukázali najväčšiu horlivosť a poslali najviac vojska.

²¹ Potok Kišon ich odnáša,
potok Kišon, potok od vekov.
Dupni, duša moja, od radosti mocne!

²² Dupotajú konské kopytá,
keď ich hrdinovia trielia cvalom.
²³ Preklínajte Meroz – rečie anjel Pánov,
preklínajte jeho obyvateľov!
Neprišli, ver', pomôcť Pánovi,
pomôcť Pánovi jak hrdinovia.

²⁴ Nech je nado všetky ženy požehnaná Jahel,
žena to Kenejca Hebera!
Nech je požehnaná nado všetky ženy v stane!

²⁵ Vodu žiada. Podáva mu mlieko.
V čaši pre vznešených smotanu mu dáva.

²⁶ Ruka sa jej načahuje po kolíku,
po kováčskom kladive jej pravica.

Rozháňa sa na Sisaru. Preráža mu hlavu.
Roztrieskava, prebíja mu sluchy.
²⁷ K nohám sa jej kláti, padá, dokonáva...
k nohám sa jej kláti, padá;
tam, kde klesol, leží zabitý.

²⁸ Oknom vyzerá a volá
matka Sisarova cez mreže:
»Prečo len tak dlho
neprichádza jeho voz?
Prečo sa tak oneskoruje
dupot jeho záprahu?«

²⁹ Najmúdrejšia medzi jeho kňaznami jej odpovedá,
sama si tiež vetí stále tieto slová:

³⁰ »Isto nahabali, rozdeľujú korisť,
po dievčati, po dvoch dievkach pre každého muža!
Korist': pestré rúcha Sisarovi!
Korist': pestré šaty, vyšívanú šatku –
odedzu, dve vyšívané šatky na môj krk –
Korist' ...«

³¹ Tak zhynú všetci tvoji nepriatelia, Pane!
No tí, čo milujú jeho,
sú s' a východ slnka v jeho sile!“

Potom mala krajina štyridsať rokov pokoj.

5, 23 – 27. Skutok Jahelin: Preklína Meroz (poloha mesta či krajiny neznáma). – „Smotana“ dobré, nazbierané mlieko. Bolo to asi kyslé mlieko, dnešnými Arabmi nazývané „leben“. V stanoch býva vždy poruke.

5, 31. Doslov celej piesne. Porov. Ž 68, 2 n.; 92, 8 n. Nepriatelia Izraela sú aj nepriateľmi Jahveho.

V. Sudca Gedeon a jeho syn Abimelech, 6, 1 – 9, 57

6 Madiánčania utláčajú Izrael. – ¹ Keď Izraelovi synovia opäť robili, čo je zlé v Pánových očiach, vydal ich Pán do ruky Madiánčanov na sedem rokov. ² Madiánska ruka však ťažko doliehala na Izrael. Izraelovi synovia si upravovali pred Madiánčanmi skrýše na horách, jaskyne a obranné úkryty. ³ Stávalo sa, že keď Izraeliti zasiali, došli Madiánčania, Amalekiti a synovia východu a vystupovali proti nim. ⁴ Utáborili sa u nich a nivočili poľnú úrodu až po Gazu. A Izraelitom nenechali nič na živobytie, ani ovce, hovädzí dobytok a osly. ⁵ Prichádzali totiž so svojimi stádami a stanmi. Dohrnuli sa ako húf kobyliiek. Koľko ich bývalo, aj ich tiav, to sa nedalo ani len spočítať. Nast'ahovali sa do krajiny, aby ju spustošili.

⁶ Keď už bol Izrael od Madiánčanov veľmi zbiedený, volali Izraelovi synovia k Pánovi.

Prorok oznamuje trest. – ⁷ Keď tak Izraelovi synovia volali pre Madiánčanov k Pánovi, ⁸ Pán poslal Izraelovým synom muža, proroka, ktorý im povedal: „Toto hovorí Pán, Izraelov Boh: Ja som vás vyviedol z Egypta, vyťahol som vás z otrokárne, ⁹ vyslobodil som vás z ruky Egyptanov a z ruky všetkých vašich utláčateľov, vypudil som ich pred vami a dal som vám ich krajinu. ¹⁰ Prízvukoval som vám: »Ja som Pán, váš Boh! Neuctievajte bohov Amorejčanov, v ktorých krajine bývate!« Ale vy ste neposlúchli môj hlas.“

Povolanie Gedeona. – ¹¹ Tu prišiel Pánov anjel a sadol si pod dub pri Efre, ktorý patril Abiezerovcovi Joasovi, keď práve jeho syn Gedeon mlátil pšenicu na lise, aby ju zachránil pred Madiánčanmi. ¹² Pánov anjel sa mu zjavil a prihovoral sa mu: „Pán s tebou, udatný hrdina!“ ¹³ Gedeon mu odpovedal: „Prepáč, môj pane! Keď je Pán s nami, prečo nás toto všetko postihlo? A kde sú všetky jeho divy, o ktorých nám rozprávali naši otcovia, keď hovorili: »Pán nás vyviedol z Egypta?« Teraz nás Pán opustil a vydal do ruky Madiánčanov.“ ¹⁴ Pán sa k nemu obrátil a povedal: „Chod' s touto svojou silou a vyslobod' Izrael z ruky Madiánčanov! Posielam ťa!“ ¹⁵ On mu odvetil: „Prepáč, môj pane! Čím mám vyslobodiť Izrael? Ved' moja rodina je najbiednejšia v Manassesovi a ja som najmenší v dome môjho otca!“ ¹⁶ Pán mu povedal: „Keď som ja s tebou, tak Madiánčanov porazíš ako jediného muža!“ ¹⁷ Nato mu povedal: „Ak som našiel milosť v твоjich očiach, tak mi daj znamenie, že si to ty, ktorý hovorí so mnou! ¹⁸ Ale neodchádzaj odtiaľto, dokiaľ sa k tebe nevrátim a neprinesiem ti dar a nepredložím ti ho!“ On odpovedal: „Ja dočkám, kým sa nevrátiš.“

¹⁹ Tu Gedeon odišiel a pripravil kozliatko a nekvasené chleby z efy múky. Mäso vložil do

6, 1 – 6. Piaty sudca začína oslobodzovací boj proti Madiánčanom. Bol to beduínsky národ, ktorý sa zdržiaval v kraji východne a severovýchodne od Elatského zálivu až po hranice Moabčanov. O ich vzťahoch k Izraelitom pozri *Ex* 2, 15; *Nm* 25, 6 n.; 31. Zvlášť v letnej dobe, keď mohli ľahko prechádzať cez Jordán, podnikali lúpežné výpravy aj do Predjordánska. Úrodu z polí zobrali, a čo neodniesli, to zničili svojimi stádami. – Skrýše (prepadliská alebo jamy po lesoch), jaskyne (ktorých je dosť vo vápencových krajoch Palestíny) a obranné úkryty (po horách) používali Izraeliti ako útočiská pred nepriateľmi. Porov. *Joz* 10, 16; *1 Sam* 13, 6; 22, 1. 4 n.; *1 Kr* 18, 4. – O Amalekitoch v južnom Zajordánsku pozri 3, 13; *Ex* 17, 8; *Gn* 36, 12; *Nm* 24, 20. – Synovia východu – kočovné národy od Jordánu až po Eufrat.

6, 7 – 10. Krátkymi slovami z 2, 2: „Ale vy ste neposlúchli môj hlas“ – náhle sa zakončuje reč nám neznámeho proroka. Podľa 2, 1 n. a 10, 11 n. by sme čakali aj iné výčitky.

6, 11 – 15. Pánov anjel (vo v. 20 „Boží anjel“) sa uvádza nižšie (v. 14. 16. 23) jednoducho ako Jahve – Pán. Ide tu teda o zjavenie samého Boha. – Pozdrav (v. 12) vzhľadom na odpoveď v nasledujúcom verši obsahuje v sebe nielen pranie, ale predovšetkým posilnenie (*Lk* 1, 28) a uistenie, že Jahve je jeho spojencom.

6, 19. Efa (miera) – asi 36,44 l. Podľa pravidiel orientálneho pohostinstva vznešeného hosťa bolo treba uctiť veľkým množstvom predložených pokrmov. Porov. *Mk* 6, 42 n.; 8, 8 n.; *Jn* 2, 6 n.

koša a odvar nalial do hrnca. Zaniesol to k nemu pod dub a ponúkol ho tým. ²⁰ Boží anjel mu povedal: „Vezmi mäso i nekvasené chleby, polož to na tú skalú a vylej na to odvar!“ Aj tak urobil.

²¹ Tu vystrel Pánov anjel koniec palice, ktorú mal v ruke, a dotkol sa mäsa a nekvasených chlebov. I vyšľahol oheň zo skaly a strávil mäso aj nekvasené chleby. A Pánov anjel mu zmizol spred očí.

²² Teraz Gedeon videl, že to bol Pánov anjel: „Beda mi, Pane, môj Bože“ – zvolal Gedeon, – „videl som Pánovho anjela z tváre do tváre!“ ²³ Ale Pán mu povedal: „Pokoj s tebou! Neboj sa! Nezomrieš!“

²⁴ Gedeon tam postavil oltár Pánovi a nazval ho Pán je pokoj! Až do dnešného dňa je ešte v abiezеровskej Efre.

Gedeonov boj proti Bálovi. – ²⁵ V onej noci mu Pán povedal: „Vezmi býka svojho otca, totiž druhého, sedemročného býka, zbúraj Bálov oltár, ktorý patrí tvojmu otcovi, a zotni Ašeru, ktorá je vedľa neho! ²⁶ A postav oltár Pánovi, svojmu Bohu, na vrchole pevnosti, tu na bašte, potom vezmi toho druhého býka a obetuj ho ako celopal na dreve Ašery, ktorú zotneš!“

²⁷ Vzal teda Gedeon desať mužov zo svojich sluhov a urobil, ako mu prikázal Pán. Ale pretože sa obával domu svojho otca a ľudí onoho mesta, nechcel to vykonať vo dne, lež urobil to v noci.

²⁸ Keď muži mesta ráno vstali, Bálov oltár bol zbúraný, Ašera vedľa neho zoťatá a druhý býk bol obetovaný ako celopal na postavenom oltári. ²⁹ Tu si jeden druhému vraveli: „Kto to urobil?“ A po vyšetrovaní a pátraní nakoniec prehlásili: „Gedeon, Joasov syn, to urobil.“ ³⁰ Tu muži mesta povedali Joasovi: „Vyved' svojho syna! Musí zomrieť, lebo zbúral Bálov oltár a zoťal Ašeru vedľa neho!“ ³¹ Ale Joas odpovedal všetkým, ktorí stáli pri ňom:

„Azda chcete za Bála bojovať?
Alebo chcete na jeho záchranu niečo podnikat?
Kto za neho bojuje, do rána zomrie.
Ak je Boh, nech si sám proti nemu bojuje!
Ved' jeho oltár zbúral.“

³² A v ten deň mu dali meno Jerobál, to je „Bál nech si proti nemu bojuje!“, pretože zbúral jeho oltár.

Gedeon zvoláva vojsko. – ³³ Keď sa všetci Madiánčania, Amalekiti a synovia východu zhromaždili, prešli (Jordán) a utáborili sa na Jezreelskej rovine, ³⁴ na Gedeona zostúpil Pánov

6, 21. Z prineseného daru urobil Pánov anjel obeť. Oheň, ktorý vyšľahol zo skaly, možno považovať za znamenie, ktoré si žiadal Gedeon (v. 17).

6, 24. Až do dnešného dňa – porov. pozn. 1, 21.

6, 25 – 30. „V onej noci“, t. j. po anjelskom zjavení. Tu je nariadený sedemročný býk (obyčajne býval mladší) asi vzhľadom na sedemročnú madiánsku porobu. Z toho, že Bálov oltár stál na Joasovom pozemku, sa dá usudzovať, že aj on bol jeho ctiteľom. Podľa v. 28 bol však oltár používaný aj na spoločnú bohoslužbu. – O Ašere pozri 2, 13 n. Miesto „Ašery“ (vo v. 25 – 30) má Vg „háj“.

6, 31 n. Význam Gedeonovej prezývky je udaný v samom znení, nadväzuje na slová Joasove. – Jerobál – hebr. Jerubba'al.

6, 33 – 35. O Madiánčanoch pozri pozn. k 6, 1 – 6. – O Jezreelskej (Ezdrelonskej) rovine pozri Joz 19, 17 – 23. „Zostúpil“ (v. 34) v hebr. doslovne: „duch Jahveho Gedeona zaodel“. Porov. 1 Krn 12, 18; 2 Krn 24, 20. Ako si totiž človek berie oblek, potom ho nosí, v ňom a z neho pôsobí, tak duch Pánov vzal, niesol Gedeona, z neho pôsobil, ním hýbal, ovládal ho a prenikal. – Na boji sa zúčastnili len západní Manassesovci, ku ktorým patrili aj Gedeonov rod Abiezerovcov. – O kmeňoch Aser, Zabulon a Neftali pozri 1, 30 n.

duch. Zatrúbil a zvolal Abiezerovcov, aby šli za ním. ³⁵ Potom rozposlal poslov do celého Manassesa a vyzval ich, aby ho nasledovali. Vyslal poslov aj do Asera, Zabulona a Neftaliho a aj oni im vyšli v ústrety.

Gedeonovo rúno. – ³⁶ Potom Gedeon povedal Bohu: „Ak chceš vyslobodiť Izrael mojou rukou, ako si povedal, ³⁷ hľa, položím vlnené rúno na humno. Ak bude rosa iba na rúne a na celej zemi sucho, vtedy zviem, že mojou rukou vyslobodíš Izrael, ako si povedal.“ ³⁸ A stalo sa tak. Keď na druhý deň včasráno vstal a stlačil rúno, vyžmýkal z rúna rosu – plnú misu vody.

³⁹ Nato povedal Gedeon Bohu: „Nech nevzplanie tvoj hnev proti mne, keď len ešte raz poviem to isté: Len raz by som chcel ešte skúsiť s tým rúnom. Nech je zas sucho iba na rúne a na celej zemi nech je rosa!“ ⁴⁰ A Boh urobil tak v tej noci. Sucho bolo iba na rúne a na celej zemi bola rosa.

7 Odvody bojovníkov. – ¹ Jerobál, čiže Gedeon, včasráno vstal so všetkým ľuďom, ktorý bol s ním, a utáborili sa pri prameni Harad. Madiánsky tábor bol severne odtiaľ, pri úpätí pahorku More, na rovine.

² Tu vřavel Pán Gedeonovi: „Ľudu, ktorý je s tebou, je príliš mnoho, keď mám dať Madiánčanov do jeho ruky! Veď by sa potom Izrael vychvaľoval proti mne: »Vlastnou rukou som si pomohol!« ³ Vyhlás teda pred ľuďom, aby to počul: Kto je bojazlivý a nesmelý, nech sa vráti!“ Tak odišlo z pohoria Galaád a vrátilo sa z ľudu dvadsaťdvaťtisíc mužov, kým desaťtisíc zostalo.

⁴ Pán však povedal Gedeonovi: „Ešte je ľudu priveľa. Zaved' ich k vode! Tam ti ich preosejem. O kom ti poviem: »Tento pôjde s tebou,« ten nech s tebou ide! Ale každý, o kom ti poviem: »Tento s tebou nepôjde,« ten nepôjde s tebou!“ ⁵ Nato priviedol ľud k vode a Pán povedal Gedeonovi: „Každého, kto líže vodu jazykom, ako pes líže, postav osve, a takisto každého, kto si k pitiu prikľakne.“ ⁶ A tých, čo lízali z ruky ústami, bolo tristo mužov. Ostatný ľud si kľakol na kolená, aby sa napil vody. ⁷ Tu povedal Pán Gedeonovi: „S tristo mužmi, ktorí lízali, vás chcem vyslobodiť a Madiánčanov dať do tvojej ruky. Všetok ostatný ľud nech sa vráti, každý do svojho domova!“ ⁸ Najprv si vzali od ľudu potravu a trúby do rúk. Potom prepustil všetkých Izraelitov, každého do jeho domova. Ponechal si iba tých tristo mužov.

6, 36 – 40. Gedeon si žiada znamenie nie tak pre seba, ako skôr pre svojich vojakov, aby títo boli presvedčení, že ho Jahve posielala do oslobodzovacieho boja a že teda sám Jahve bude s nimi bojovať. – „Vlnené rúno“ bývalo pláštóm v čase nepohody a zas v noci teplou pokrývkou. Humno – väčšie priestranstvo pri dedine; bol to obecný majetok. Keď sa nemlátilo, slúžilo za zhromaždište ľudu. – Rosa býva veľmi hojná v Palestíne. Je to následok značného rozdielu nočnej a dennej teploty. Malé rúno na priestrannom humne bolo obrazom malého izraelského národa – medzi početnými pohanskými národmi. Keď sa odvrátil od Boha, bol ako vyprahnutá zem bez rosy, priazne a Božej pomoci; bol nevládný, zatiaľ čo ostatné národy z Božieho dopustenia Izrael otročili a rozkazovali mu. Keď sa však obrátil k Bohu, nastal pravý opak, podobal sa vlhkému rúno, lebo Jahve mu zosielal rosu priazne a svojej pomoci. Bol malý, ale slobodný a víťazný uprostred národov. Najvznešenejším spôsobom spadla rosa Božej milosti na vyprahnutú zem vtedy, keď Boží Syn vtelením prišiel na zem a potom celú zem pokropil svojou krvou. Preto aj Cirkev spieva v liturgii hodín: „Keď si sa nevýslovným spôsobom narodil z Panny, tu sa vyplnili Písma; ako bohatá rosa na rúno si zostúpil, aby si ľudstvo spasil; chválime teba, Bože náš!“

7, 1. Časovo sa dá vhodne umiestiť táto udalosť za 6, 34 n. – Harad (hebr. Charod) je azda dnešný 'Ain Džalúd (Prameň Goliášov) na úpätí hory Gelboe, asi pol hodiny východne od Jezreela (Zer'ina). Poloha pahorku „More“ je neznáma (je to Malý Hermon = Nebí Dahí?). Madiánčania táborili na Jezreelskej rovine a Gedeon mal asi obsadený severný svah Gelboe, ktorý sa nakláňa k prameňu 'Ain Džalúd.

7, 3. Miesto „Galaád“ treba čítať Gelboe.

Madiánsky tábor bol pod ním na rovine.

Gedeon tajne načúva Madiánčanov. – ⁹V onej noci mu povedal Pán: „Vstaň! Zostúp do tábora, lebo som ti ho dal do ruky. ¹⁰Ale ak sa bojíš zostúpiť sám, nech ide s tebou ta dole do tábora aj tvoj sluha Fara. ¹¹Počúvaj, čo budú hovoriť! Potom ti zosilnia ruky. Zostúp teda do tábora!“

I zostúpil so svojím sluhom Farom do tábora až bezprostredne k ozbrojenej táborovej stráži.

¹²Madiánčanov, Amalekitov a synov východu, ktorí táborili na rovine, bolo toľko ako kobyliak. Aj ich tiav bolo bez počtu, ako množstvo piesku na morskom brehu.

¹³Keď ta Gedeon prišiel, práve rozprával jeden muž svojmu priateľovi sen. Vravel: „Mal som ti sen. Počúvaj! Peceň jačmenného chleba sa kotúľal do madiánskeho tábora. Prikotúľal sa k stanu a narazil doň. Ten padol, prevrátil sa naruby a tak zostal stan ležať.“ ¹⁴Ten druhý mu na to povedal: „To nie je nič iné ako meč Izraelitu Gedeona, Joasovho syna! Boh dal do jeho ruky Madiánčanov a celý tábor.“

Gedeonovo víťazstvo. – ¹⁵Keď Gedeon vypočul sen a jeho výklad, poklonil sa. Potom sa vrátil do izraelského tábora a zvolal: „Vstaňte, lebo Pán dal do vašej ruky madiánsky tábor!“

¹⁶Rozdelil tristo mužov na tri zástupy a všetkým dal do rúk trúby a prázdne džbány a do džbánov fakle. ¹⁷A povedal im: „Hľadte na mňa a robte takisto! Ja sa priblížim až celkom k táboru a ako ja urobím, tak robte aj vy! ¹⁸Keď zatrúbim – ja a všetci, ktorí budú so mnou –, trúbte aj vy okolo celého tábora a volajte: Za Pána a za Gedeona!“

¹⁹Gedeon so sto mužmi, ktorí boli s ním, priblížil sa celkom až k táboru, keď začínala prostredná stráž, len čo postavili stráže. Tu zatrúbili a roztrieskali džbány v rukách. ²⁰Hneď sa ozývali trúby v troch zástupoch a rozbíjali sa džbány. V ľavej ruke držali fakle a v pravej ruke trúby na trúbenie. Pritom kričali: „Meč za Pána a za Gedeona!“ ²¹Zostali stáť okolo tábora, každý tam, kde bol. Ale tábor sa celý rozvíril: kričali a utekali. ²²Kým oni trúbili na tristo trúbach, Pán obrátil meč jedného proti druhému v celom tábore. A tak tábor utekal až do Betsety a Serery, až na pomedzie Abel-Mehuly pri Tebate. ²³Tu zvolali izraelské mužstvo z Neftaliho, z Asera a z celého Manassesa a prenasledovali Madiánčanov.

²⁴Gedeon rozoslal poslov aj po celej Efraimskej vrchovine s odkazom: „Zaskočte Madiánčanov a obsadte vody až k Betbere i Jordán!“ Všetci Efraimci poslúchli výzvu a obsadili vody až k Betbere aj Jordán. ²⁵Zajali tiež dvoje madiánskych kniežat, Oreba a Zeba. Oreba zabil na Havrannej skale a Zeba zabil na Vlčom lise. Potom prenasledovali Madiánčanov za Jordán a niesli Orebovu a Zebovu hlavu Gedeonovi.

7, 19 – 21. Národy starého Orientu rozdeľovali noc na tri doby, stráže či vigílie. Prostredná stráž bola polnočná.

7, 22. Že sa Madiánčania v tom zvätku sami bili, je ľahko možné, lebo nemali zvláštnu vojenskú rovnošatu. – Betseta (Bet-haššittah), mesto medzi Jezreelom a Betsanom, dnes Šattá v údolí Nahr Džalúd, dve hodiny severozápadne od Betsana. – Serera (Vg nemá) býva stotožňovaná so Sartanom, *Joz 3, 16; 1 Kr 7, 46*.

Madiánčania utekali zo svojho tábora na východ údolím Nahr Džalúd k Betsanu – tu neprešli Jordán, ale uberali sa odtiaľ pozdĺž západného brehu Jordánu na juh. – Abel-Mehula, rodisko proroka Elizea, bola južne od Betsana. – Tebat, v jordánskom údolí, niekde blízko Abel-Mehuly.

7, 23 – 25. Efraimci mali obsadiť vody, t. j. potoky, ktoré stekajú z Efraimskej vrchoviny do Jordánu, ale najmä Jordán, t. j. jordánske brody, a tak zahatať Madiánčanom cestu. – Oreb – Havran; Zeb – Vlk. Spomínané miesta (Havrania skala a Vlčí lis) boli ešte v Predjordánsku, niekde v blízkosti Jordánu.

8 Žiarlivosť Efraimcov. – ¹ Efraimci mu povedali: „Čo si nám to urobil, že si nás nezavolať, keď si šiel do boja proti Madiánčanom?“ A ostro sa s ním vadili. ² On im povedal: „Vari som ja už dokázal niečo také ako vy? Či nie je Efraimovo paberkovanie lepšie ako Abiezerovo vinobranie?!“ ³ Predsa do vašej ruky dal Boh madiánske kniežatá Oreba a Zeba! Mohol som ja urobiť niečo také ako vy?“ Po týchto slovách ich popustil hnev proti nemu.

Prenasledovanie nepriateľa v Zajordánsku. – ⁴ Keď Gedeon dorazil k Jordánu, prekročil ho spolu s tristo mužmi, ktorí boli s ním. Keďže boli od prenasledovania unavení, ⁵ požiadal sokotských ľudí: „Dajteže chleba ľuďom, ktorí idú za mnou! Lebo sú vyčerpaní a ja prenasledujem madiánskych kráľov Zebea a Salmanu.“ ⁶ Ale sokotskí náčelníci odpovedali: „Azda sú už ruky Zebea a Salmanu v tvojej ruke, aby sme dávali chlieb tvojmu vojsku?“ ⁷ Gedeon odpovedal: „Za toto, až dá Pán Zebea a Salmanu do mojej ruky, rozmlátim vaše telá trnám púšte a bodľáčim.“

⁸ Odtiaľ tiahol vyššie do Fanuela a takisto ich prosil, ale fanuelskí muži mu dali takú odpoveď ako sokotskí ľudia. ⁹ Preto pohrozil aj fanuelským mužom: „Až sa vrátim v pokoji, zbúram túto vežu.“

¹⁰ Zebee a Salmana boli so svojím vojskom, asi pätnásťtisíc mužov, v Karkore. To bolo všetko, čo zostalo z celého vojska synov východu. Ale padlých bolo asi stodvadsaťtisíc mužov, ktorí boli vyzbrojení mečom. ¹¹ Tu tiahol Gedeon po ceste kočovníkov východne od Nobe a Jegbay a prepadol tábor, ktorý sa už cítil v bezpečí. ¹² Zebee a Salmana síce utiekli, ale prenasledoval ich, kým nezajal obidvoch madiánskych kráľov Zebea a Salmanu. A celý tábor uviedol do zmätku.

¹³ Nato sa Joasov syn Gedeon vrátil z boja od priesmyku Cheres. ¹⁴ Tu chytil akéhosi mladíka zo sokotských mužov a povypytoval sa ho. On mu napísal mená náčelníkov Sokota a jeho starších: sedemdesiatšesť mužov. ¹⁵ A keď došiel k sokotským mužom, povedal: „Hľa, tu sú Zebee a Salmana, pre ktorých ste ma potupili, keď ste hovorili: »Azda sú už ruky Zebea a Salmanu v tvojej ruke, aby sme dávali chlieb tvojim vyčerpaným mužom?«“ ¹⁶ I vzal starších mesta, aj trnie a bodľáče púšte a zmlátil ním sokotských mužov.

¹⁷ Zbúral aj vežu Fanuela a pozabíjal mužov mesta.

¹⁸ Potom povedal Zebeovi a Salmanovi: „Ako vyzerali muži, ktorých ste zabili na Táboře?“

8, 1 – 3. Na sebavedomé a tiež sebecké výčitky Efraimcov dáva Gedeon duchaplnú odpoveď, ktorou ich odzbrojuje. Efraimci sa honosili svojím praotcom Jozefom, ktorý bol Jakubovým miláčikom, a tiež Jozuem, ktorý pochádzal z ich kmeňa. Stále si namýšľali, že im patrí akési prvenstvo medzi ostatnými kmeňmi. Preto zazlievajú Gedeonovi, že ich nepovolal hneď na počiatku boja proti Madiánčanom. Iste ich mrzelo aj to, že im ušla hojná korisť. Gedeon im však zalichotil.

8, 5 – 7. Sokot (Sukkót; *Gn* 33, 17), dnes Tell dér'álla na dolnom Jaboku, ešte v Jordánskej nížine. – Zebee (hebr. Zebach) a Salmana boli madiánski králi, t. j. náčelníci, podobne ako Oreba a Zeb. – „Azda sú už ruky Zebea...“ Nechceli podporovať Gedeona, lebo sa obávali pomsty Madiánčanov, o ktorých víťazstve iste nepochybovali.

8, 8 n. Fanuel (Penu'el) podľa *Gn* 32, 31 ležal na náhornej rovine pri Jaboku.

8, 10. Zebee a Salmana, ktorých treba rozlišovať od Oreba a Zeba (7, 25), sa zastavili so zvyškami svojho vojska v Karkore (asi dnešný Karkagriš pri Ammáné – Rabbat-Ammán).

8, 11 n. Cesta kočovníkov, po ktorej sa uberali karavány z Mezopotámie do južného Zajordánska (z Damasku do Mekky). – Nobe (Nobach; *Nm* 32, 42), niekde v blízkosti mesta Jegbaa (Jegbanu – *Nm* 32, 35), ktoré ležalo severozápadne od Ammánu.

8, 18 – 21. V otázke naráža Gedeon na to, že menovaní madiánski králi mu zabili pri vpáde do Predjordánska jeho rodných bratov. Podľa práva vtedy platného bol Gedeon goel, t. j. pomstiteľom krvi svojich bratov (*Lv* 24, 17). Dávať milosť význačnejším zajatcom bolo známkou vojvodcovej veľkodušnosti. Mladučký Jeter sa neodvážil sťat' kráľov, lebo sa necítil na to dostatočne silný. Ináč to bolo pre neho vyznamenaním. Pre kráľov bolo by to bývalo veľkou potupou, keby boli padli pod rukou nedospelého mladíka.

Odpovedali: „Celkom tak ako ty, každý mal výzor kráľovského syna.“¹⁹ On povedal: „To boli moji bratia, synovia mojej matky. Na život Pána, nezabil by som vás, keby ste ich boli nechali nažive.“²⁰ Potom povedal Jetrovi, svojmu prvorodenému: „Vstaň, zabi ich!“ Ale chlapec nevytasil meč, lebo sa bál; bol totiž ešte chlapcom.²¹ Tu prosili Zebee a Salmana: „Vstaň ty a vrhni sa na nás! Ved' aký muž, taká aj jeho sila!“ Gedeon teda vstal a zabil Zebea a Salmana. Mesiačky však, ktoré boli na krkoch ich tiav, si vzal.

Gedeon odmieta kráľovskú hodnosť. –²² Nato vraveli Izraelovi synovia Gedeonovi: „Buď našim kráľom, ty aj tvoj syn, aj syn tvojho syna! Lebo si nás vyslobodil z ruky Madiánčanov.“²³ Gedeon im však odpovedal: „Ja nemôžem byť vaším kráľom, ani môj syn nemôže byť vaším kráľom. Pán je vaším kráľom!“

²⁴ Potom im Gedeon povedal: „Mám k vám jednu prosbu. Nech mi dá každý prsteň, ktorý si ukoristil.“ Oni mali totiž zlaté prstene, lebo boli Izmaeliti.²⁵ Odpovedali: „Veľmi radi ti ich dáme.“ I rozprestrelí plášť a každý naň hodil svoj ukoristený prsteň.²⁶ A váha zlatých prsteňov, ktoré si vyžiadal, bola tisícšesťdesiat šeklov zlata, okrem mesiačkov, náušnic, purpurových rúch, ktoré nosievali madiánski králi, a okrem retiazok z krkov ich tiav.²⁷ Gedeon zhotovil z toho efód a uložil ho vo svojom meste, v Efre.

Používali ho však na smilstvo všetci Izraeliti, a tak sa stal osídлом Gedeonovi i jeho domu.

²⁸ Madiánčania boli tak uponížení pred Izraelovými synmi, že už viac nepozdvihli svoje hlavy.

A krajina mala pokoj štyridsať rokov, pokým žil Gedeon.

²⁹ Joasov syn Jerobál potom odišiel a býval vo svojom dome.³⁰ Gedeon mal sedemdesiat synov, ktorí vzišli z jeho bedier. Mal totiž mnoho žien.³¹ Jeho vedľajšia žena v Sicheme mu tiež porodila syna, ktorému dal meno Abimelech.

³² A Joasov syn Gedeon zomrel vo vysokom veku a pochovali ho v hrobe jeho otca Joasa v abiezerovskej Efre.

³³ Keď však Gedeon zomrel, Izraelovi synovia sa zvrhli a smilnili s bálmi a urobili si bohom Bál-berita.³⁴ Izraelovi synovia nepamätali na Pána, svojho Boha, ktorý ich vyslobodil z ruky všetkých ich okolitých nepriateľov.³⁵ Ani domu Jerobála-Gedeona nepreukazovali vďačnosť napriek všetkým dobrodeniam, ktoré on preukázal Izraelu.

8, 22 – 25. Tu pod Izmaelitmi treba rozumieť beduínov, čiže kočovníkov vôbec; teda aj Madiánčanov, hoci sa od nich Izmaeliti, ako kmeň Abrahámovho syna Izmaela, líšili.

8, 26. Ak počítame, že 1 šekel zlata = 16,37 g, teda všetky prstene vážili 27,829 kg. Zlaté „retiazky“, na ktorých boli zavesené „mesiačky“ (závesky mesiačkovej podoby). Také drahé rúcha iste nemali králi oblečené na sebe počas boja; mali ich ukryté vo svojich stanoch, lebo všetky vzácnosti nosievali so sebou.

8, 27. Porov. *Ex* 34, 15; *Lv* 17, 7; *Dt* 31, 16. Bola to modloslužba, ktorú Sväté písmo nazýva „smilstvom“.

8, 28. Porov. 3, 11. 30; 4, 23; 5, 31 n.

8, 31. Sichem ležal v údolí medzi Garizimom a Ebalom (Hebalom); porov. *Gn* 12, 6 n.; 33, 18 n.; 34; *Joz* 24, 1. – Abimelech, t. j. „Môj otec (Boh) je kráľ.“

8, 32. „Vo vysokom veku“, doslovne: s peknými šedinami. Vysoký vek bol pokladaný za odmenu za bohumilý život.

8, 33. Bál-berit (Pán zmluvy) bol uctievaný v Sicheme, kde mal svoj chrám. Miesto: „urobili si bohom Bál-berita“ má Vg: „urobili zmluvu, že im bude bohom.“

9 Bratovrah Abimelech kráľom. – ¹ Jerobálov syn Abimelech sa vybral do Sichemu k bratom svojej matky a vrazil im aj celému príbuzenstvu rodiny svojej matky: ² „Hovorte verejne všetkým sichemským občanom: Čo je vám lepšie, aby panovalo nad vami sedemdesiat mužov, všetci Jerobálovi synovia, alebo aby panoval nad vami len jeden muž? Pamätajte tiež, že ja som vaša kosť a vaše mäso!“ ³ A bratia jeho matky verejne hovorili o ňom všetky tieto slová všetkým sichemským občanom a ich srdce sa naklonilo k Abimelechovi. Potom si povrávali: „On je náš brat.“ ⁴ A dali mu z chrámu Bál-berita sedemdesiat šeklov striebra. Abimelech si za ne najal poval'ačských a bezočivých mužov, ktorí sa stali jeho družinou. ⁵ Potom išiel do domu svojho otca do Efy a pobil svojich bratov, Jerobálových synov, sedemdesiat mužov na jednom kameni. Zostal iba najmladší Jerobálov syn Joatam, lebo sa skryl. ⁶ Nato sa zhromaždili všetci sichemskí občania a všetci obyvatelia Mela, išli a ustanovili Abimelecha za kráľa pri pamätnom dube, ktorý stál v Sicheme.

Joatamova bájka. – ⁷ Keď to oznámili Joatamovi, šiel, postavil sa na končiar vrchu Garizim a zvýšeným hlasom im volal:

„Počujte ma, Sichemčania,
aby aj vás počul Boh.

⁸ Išli raz stromy
pomazať si kráľa.
I povedali olive:
»Kraľuj nad nami!«

⁹ Ale oliva im odvetila:
»Môžem ja zanechať svoju tučnosť,
ktorú zvelebujú bohovia i ľudia,
a ísť sa povyšovať nad stromami?«

¹⁰ Potom povedali stromy figovníku:
»Nože pod' ty a kraľuj nad nami!«

¹¹ Ale figovník im odpovedal:

9, 1 – 3. Abimelech, ako Gedeonov syn od vedľajšej manželky, si nemohol získať nadvládu v strednej Palestíne dedičným právom, preto sa usiluje uskutočniť svoje ctibažné plány ľstou a násilím. Je možné aj to, že ešte za života svojho otca zakúšal od svojich bratov nejedno príkorie, a preto sa im chce teraz vypomstiť. V Sicheme, odkiaľ pochádzala jeho matka, mal početných príbuzných, ktorí mu získavajú prívržencov medzi Sichemčanmi.

9, 5. Kameň, na ktorom boli pobití Gedeonovi synovia, možno pokladať za akýsi náhradný oltár (porov. *1 Sam* 14, 33). Potom by to bola akási obeta k počte Bál-berita, ktorý na to poskytol svoje prostriedky, chrámové peniaze. – Joatam (Jotam) – Jahve je bezúhonný. K jeho záchrane porov. *1 Sam* 22, 20; *2 Kr* 11, 2.

9, 6. Melo bola sichemská pevnosť, zvaná vo v. 46. 49 „vežou“.

9, 7. Starý Sichem bol tam, kde je dnes dedinka Baláta. Južne odtiaľ sa vypínal Garizim. Nie je nutné rozumieť, že by Joatam vyšiel až na najvyšší končiar vrchu alebo že by ho musel každý občan počuť.

9, 8 – 15. Zmysel bájky je: Sichemčania to ešte raz oľutujú, že kráľovskú hodnosť zverili takému naničhodnému mužovi, akým je Abimelech. Olivou, figovníkom a viničom je naznačený Gedeon – potom aj jeho synovia a Joatam –, ktorý toľko dobrého vykonal, že by si bol ozaj zaslúžil kráľovskú korunu, ale ju odmietol. – Bodliak (trnie), ktorý nedáva tieň, ani olej, ani sladké ovocie, ani obveseľujúci nápoj, veľmi vhodne znázorňuje Abimelechovu bezcharakternosť, ktorý prijíma kráľovskú hodnosť, hoci sa svojimi vlastnosťami a schopnosťami na to vôbec nehodí. – Pri pálení trnia na poli sa môže ľahko stať, že sa zapáli aj vysoký strom. Ako bodliak hrozí, že spáli „libanonské cédre“ (náznač vynikajúcich mužov), tak aj Abimelech zúri hnevom a ukrutnosťou a vraždí vynikajúcich mužov, ktorí sa mu nechcú podrobiť.

»Môžem ja zanechať svoju sladkosť
a tie svoje skvostné plody
a ísť sa povyšovať nad stromami?«

¹² Povedali teda stromy viniču:

»Pod' ty a kraľuj nad nami!«

¹³ Vinič im však odvetil takisto:

»Môžem ja zanechať svoj mušť,
ktorý obveseľuje bohov i ľudí,
a ísť a povyšovať sa nad stromami?«

¹⁴ Povedali všetky stromy bodliaku:

»Pod' ty a kraľuj nad nami!«

¹⁵ Bodliak odpovedal stromom:

»Ak ma vskutku pomážete,
aby som bol vašim kráľom,
pod'te, schovajte sa v mojej tóni!
Ak nie, vyšľahne oheň z bodliaka
a strávi libanonské cédre.«

¹⁶ Teraz teda, ak ste opravdivo a čestne konali, keď ste ustanovovali Abimelecha za kráľa, ak ste dobre urobili s Jerobálom a jeho domom, ak ste sa k nemu zachovali podľa jeho zásluh – ¹⁷ vy, za ktorých bojoval môj otec, ba až svoj život nasadil, a ktorých vyslobodil z ruky Madiánčanov – ¹⁸ vy však ste sa dnes vzbúрили proti domu môjho otca a pozabíjali ste jeho synov, sedemdesiat mužov na jednom kameni, a ustanovili ste Abimelecha, syna jeho slúžky, za kráľa nad sichemskými občanmi, pretože je váš brat –, ¹⁹ ak ste teda opravdivo a čestne urobili s Jerobálom a jeho domom v dnešný deň, radujte sa z Abimelecha a on nech sa zas raduje z vás! ²⁰ Ale ak nie, nech vyšľahne oheň z Abimelecha a strávi sichemských občanov i Melo! A nech vyšľahne oheň zo sichemských občanov a z Mela a nech strávi Abimelecha!“

²¹ Potom Joatam utiekol a utiahol sa do bezpečia. Odišiel do Bery a tam zostal (zo strachu) pred svojím bratom Abimelechom.

Vrenie proti Abimelechovi. – ²² Abimelech panoval nad Izraelom tri roky. ²³ Potom Boh poslal zlého ducha (nezhody) medzi Abimelecha a sichemských občanov – takže sichemskí občania zostali neverní Abimelechovi –, ²⁴ aby tak zločin na sedemdesiatich Jerobálových synoch prešiel a ich krv zaľahla na ich brata Abimelecha, ktorý ich zavraždil, a tiež na sichemských občanov, ktorí ho povzbudzovali, aby zabil svojich bratov. ²⁵ Sichemskí občania potom postavili proti nemu zálohy na vrcholoch hôr a olupovali každého, kto k nim prichádzal po ceste. Toto oznámili Abimelechovi.

Nešťastná Gálova vzbur. – ²⁶ Tu prišiel Obedov syn Gál aj so svojimi bratmi a vošli do Sichemu. A sichemskí občania im prejavili dôveru. ²⁷ Vybrali sa do poľa, oberali a lisovali hrozno a potom usporiadali slávnosť. Pritom vošli do chrámu svojho boha, kde jedli a pili a preklínali Abimelecha. ²⁸ Tu zvolal Obedov syn Gál: „Kto je Abimelech a kto je Sichemčan, aby sme mu my slúžili? A nemal by Jerobálov syn a jeho správca Zebul slúžiť mužom

9, 16 – 21. Sám Joatam teraz vysvetľuje význam bájky. – V. 19 je tiež tvrdou iróniou. Nech sa len raduje Abimelech zo seberovných ľudí! Bera je azda Berot, dnes el-Bíre, asi 15 km severne od Jeruzalema (*Joz* 9, 17; alebo je to Bersabe na juhu Palestíny?).

9, 22. Abimelech panoval len v strednej Palestíne (v. 55).

9, 27. Po vinobraní bola slávnosť, ktorá bola spojená s obetnou hostinou v chráme.

9, 28. Sichemčania predsa, ako potomkovia slávneho Emora, Sichemovho otca (*Gn* 33, 18; 34, 2).

Sichemovho otca Emora?! Prečo by sme mali slúžiť my jemu?!²⁹ Keby mi niekto dal tento ľud do ruky, odstránil by som Abimelecha!“

A vyzval Abimelecha: „Zosilni svoje vojsko a vytiahni!“

³⁰ Keď sa veliteľ mesta Zebul dopočul o rečiach Obedovho syna Gála, vzplanul hnevom.³¹ Ľstivo vyslal poslov k Abimelechovi a odkázal mu: „Obedov syn Gál a jeho bratia došli do Sichemu a teraz poburujú mesto proti tebe.³² Vyber sa teda v noci aj so svojimi ľuďmi a postav sa do zálohy v poli!“³³ A zrána, len čo vyjde slnko, vstaň a udri na mesto! On vytiahne so svojimi ľuďmi proti tebe. Potom už s ním urob, čo budeš môcť.“

³⁴ Abimelech sa vybral za noci aj so svojimi ľuďmi a postavil proti Sichemu štyri oddiely do zálohy.³⁵ Keď Obedov syn Gál vytiahol a zastavil sa pri vchode do mestskej brány, vtedy vyrazil Abimelech so svojimi ľuďmi zo zálohy.³⁶ Keď Gál zazrel ľudí, povedal Zebulovi: „Hľa, ľudia zostupujú z vrchov!“ Ale Zebul mu odvetil: „To sa ti len zdá, že tiene vrchov sú muži.“³⁷ Ale Gál opäť hovoril: „Ľudia zostupujú od pupka zeme! A jeden zástup prichádza po ceste k Dubu veštcov.“³⁸ Zebul mu povedal: „Kde sú teraz tvoje ústa, ktorými si hovoril: »Kto je Abimelech, aby sme my slúžili jemu?!« Nie sú to práve tí ľudia, ktorými si ty pohrdal? Nože, vytiahni teraz a bojuj proti nim!“³⁹ Tu Gál vytiahol na čele sichemských občanov a bojoval proti Abimelechovi.⁴⁰ Lenže Abimelech ho donútil k ústupu a utekal pred ním. A ležalo mnoho pobitých až po vchod do (mestskej) brány.

⁴¹ Ale Abimelech zostal v Rume. Zebul potom vyhnal Gála a jeho bratov, nesmeli už zostať v Sicheme.

Zničenie Sichemu. – ⁴² Na druhý deň vyšiel ľud do poľa. Keď to oznámili Abimelechovi,⁴³ vzal ľudí, rozdelil ich na tri zástupy a postavil sa v poli do zálohy. Keď spozoroval, že ľud vychádza z mesta, vyrazil proti nemu, aby ho porazil.⁴⁴ Abimelech so svojím oddielom zaútočil a postavil sa ku vchodu do mestskej brány. Zatiaľ druhé dva oddiely zaútočili na všetkých tých, čo boli v poli, a pobili ich.⁴⁵ Abimelech bojoval proti mestu celý deň. Keď mesto zaujal, pobil ľudí, ktorí v ňom boli, mesto rozbúral a posypal ho soľou.

Vypálenie sichemskej veže. – ⁴⁶ Keď sa to dozvedeli obyvatelia sichemskej veže, utiahli sa do hradieb chrámu Bála zmluvy.⁴⁷ Keď Abimelechovi oznámili, že sa tam zhromaždili všetci obyvatelia sichemskej veže,⁴⁸ Abimelech vystúpil so všetkými svojimi ľuďmi na vrch Selmon. Tam vzal do ruky sekeru, uťal zo stromu vetvu, zdvihol ju, položil si ju na plecيا a povedal svojim ľuďom: „Čo ste videli robiť mňa, to rýchle robte aj vy za mnou!“⁴⁹ A všetok ľud – každý si nasekal haluzia, potom išli za Abimelechom, nahádzali ho na hradby a podpálili ním hradby. Tak zahynuli všetci obyvatelia sichemskej veže, asi tisíc mužov a žien.

Abimelechova smrť. – ⁵⁰ Potom Abimelech tiahol do Tebes. Obláhol Tebes a zaujal ho.⁵¹ Uprostred mesta bola pevná veža, do ktorej utiekli všetci muži a ženy, vôbec všetci obyvatelia

9, 37. „Pupok zeme“ je pravdepodobne vrch Garizim, ktorý Sichemčania považovali za stredobod zeme. – „Dub veštcov“ bol posvätný dub, asi ten, ktorý sa spomína vo v. 6. Od toho duba, pri ktorom si zvolili Sichemčania Abimelecha za kráľa, prichádza teraz jeho nešťastie.

9, 41. Ruma (hebr. 'Arumah), asi dnešná KefrRuma, 3 hodiny severne od Sichemu.

9, 42 – 45. „Posypať mesto soľou“ – prejav želania, aby mesto zostalo navždy pusté a neúrodné. Porov. *Dt* 29, 22 – 23. Toto želanie sa však neuskutočnilo, lebo neskôršie sa Sichem stal dôležitým mestom izraelského kráľovstva a Jeroboam ho opevnil (*I Kr* 12, 25).

9, 46. „Sichemská veža“ – Melo (9, 20). – „Bál zmluvy“ je Bál-berit. Keďže vo veži sa necítili dosť bezpeční pred ohňom, utiahli sa do hradieb chrámu boha Bál-berita.

9, 48 n. Vrch Selmon môže byť dnešná hora Eslamije, severne od Sichemu.

9, 50 – 57. Tebes sa stotožňuje s dnešným Tubás, asi 16 km severovýchodne od Sichemu.

mesta. Zavreli za sebou a vystúpili na strechu veže. ⁵² Abimelech prenikol až k veži, lebo ju chcel dobyť. A keď sa dostal až ku vchodu do veže a chcel rozložiť oheň, ⁵³ nejaká žena zhodila Abimelechovi na hlavu vrchný mlynský kameň a prerazila mu lebku. ⁵⁴ Rýchle zavolať na svojho sluhu, ktorý mu nosil zbraň, a povedal mu: „Vytas svoj meč a zabi ma! Ináč by sa o mne hovorilo, že ma zabila žena.“ Sluha ho teda prebodol a zomrel.

⁵⁵ Keď Izraeliti videli, že Abimelech je mŕtvy, vrátili sa všetci domov. ⁵⁶ Tak Boh odplatil Abimelechovi zločin, ktorý spáchal na svojom otcovi, keď zabil sedemdesiat svojich bratov. ⁵⁷ Aj všetky zločiny sichemských mužov obrátil Boh na ich hlavu. Tak sa na nich splnila kliatba Jerobálovho syna Joatama.

VI. Sudca Tola, 10, 1 – 2

10 ¹ Po Abimelechovi povstal Tola, syn Fuu, syna Dodovho, Isacharovec, aby oslobodil Izrael. Býval v Samire na Efraimskom pohorí. ² Súdil Izrael dvadsaťtri rokov. Potom zomrel a pochovali ho v Samire.

VII. Sudca Jair, 10, 3 – 5

³ Po ňom povstal Galaádčan Jair a súdil Izrael dvadsaťdva rokov. ⁴ Mal tridsať synov, ktorí jazdili na tridsiatich osliatkach a mali v krajine Galaád tridsať miest, ktoré sa až podnes nazývajú Jairove dediny. ⁵ Keď Jair zomrel, pochovali ho v Kamone.

VIII. Sudca Jefte, 10, 6 – 12, 7

Úvod k Jefteho príbehom. – ⁶ Izraelovi synovia opäť robili, čo je zlé v Pánových očiach: slúžili bálom a aštartám, bohom Aramejčanov, bohom Sidona, bohom Moabčanov, bohom Amončanov a bohom Filištíncov; opustili Pána a neslúžili mu. ⁷ I vzbĺkol Pánov hnev proti Izraelu a vydal ich do ruky Filištíncov a do ruky Amončanov. ⁸ Znepokojovali a utláčali Izraelitov v tom roku už osemnásť rok: všetkých Izraelitov, ktorí boli na druhej strane Jordánu v krajine Amorejčanov, v Galaáde. ⁹ Ba Amončania prechádzali cez Jordán, aby bojovali aj proti Júdovi, Benjamínovi a proti Efraimovmu domu. Izraelitom sa veľmi zle vodilo.

¹⁰ Tu volali Izraelovi synovia k Pánovi a vyznávali: „Zhrešili sme proti tebe, lebo sme opustili svojho Boha a slúžili sme bálom.“ ¹¹ Pán však povedal Izraelovým synom: „Nesužovali vás Egyptania, Amorejčania, Amončania, Filištínci, ¹² Sidončania, Amalekiti a

10, 1 n. Meno Tola sa vyskytuje aj na iných miestach Svätého písma, napr. *Gn* 46, 13; *Nm* 26, 23; *I Krn* 7, 1. – Poloha mesta Samir, hebr. Šamír, niekde v Isacharovom území je bližšie neznáma.

10, 3 – 5. O Jairovi a jeho dedinách („Havot Jair“) pozri *Nm* 32, 41; *Dt* 3, 14. Porov. tiež *Joz* 13, 30; *I Kr* 4, 13; *I Krn* 2, 22. Jazda na osliciach, osliatkach (porov. 5, 10; 12, 14) bola znakom bohatstva. Kamon, pravdepodobne dnešný Chirbet Kumen, 3 hodiny severovýchodne od Pelly v Zajordánsku.

10, 6 – 9. K v. 6 porov. 2, 11; 3, 7. 12; 4, 1; 6, 1. – O bálom a aštartách pozri 2, 11 n. – O Amončanoch a Moabčanoch pozri 3, 13 – 14.

10, 12. Madiánčania (podľa LXX; hebr. má: „Ma`ón“ a Vg: „Kanaánčania“).

Madiánčania? Ale keď ste volali ku mne, vyslobodil som vás z ich ruky. ¹³ Vy ste ma však opustili a slúžili ste cudzím bohom. Preto vás už neoslobodím. ¹⁴ Choďte a volajte k bohom, ktorých ste si vyvolili! Nech vás oslobodia oni v čase vašej úzkosti!“ ¹⁵ Izraelovi synovia hovorili Pánovi: „Zhrešili sme. Zaobchádzaj s nami tak, ako uznáš za dobré! Len nás ešte teraz vyslobod!“ ¹⁶ Nato odstránili zo svojho stredu cudzích bohov a slúžili Pánovi. A zľutoval sa nad biedou Izraela.

Jefte povolaný za sudcu. – ¹⁷ Keď boli Amončania zvolaní a táborili v Galaáde, zatiaľ čo Izraelovi synovia sa zhromaždili a utáborili v Masfe, ¹⁸ hovoril si ľud, galaádske kniežatá, medzi sebou: „Kto je ten muž, ktorý začne bojovať proti Amončanom? Ten bude hlavou všetkých galaádskeho obyvateľov.“

11 ¹ Galaádčan Jefte bol udatný hrdina. Bol synom neviestky. Jefteho otcom bol Galaád. ² Galaád mal manželku, ktorá mu porodila synov. Keď synovia tejto manželky dorástli, vyhнали Jefteho a vraveli mu: „Ty nemôžeš byť dedičom v dome nášho otca, lebo si synom cudzej ženy.“ ³ Jefte ušiel pred svojimi bratmi a zdržoval sa v krajine Tob. Tu sa pridružili k Jeftemu nemajetní muži a vychádzali s ním na zboj.

⁴ Po nejakom čase sa dostali Amončania do boja s Izraelitmi. ⁵ Keď teda Amončania viedli vojnu s Izraelitmi, vybrali sa starší z Galaádu, aby si priviedli Jefteho z krajiny Tob. ⁶ Vraveli Jeftemu: „Pod' a buď naším vodcom! Bojujeme totiž proti Amončanom.“ ⁷ Jefte však odpovedal galaádske starším: „Nie ste to práve vy, ktorí ste ma nenávideli a vyhнали z domu môjho otca? Prečo ste došli ku mne teraz, keď ste v úzkych?!“ ⁸ Galaádske starší odpovedali Jeftemu: „Teraz sme sa obrátili na teba preto, aby si šiel s nami a bojoval proti Amončanom a bol hlavou všetkých, čo bývajú v Galaáde.“ ⁹ Nato sa opýtal Jefte galaádske starších: „Keď ma teda privediete naspäť, aby som bojoval proti Amončanom, ak ich Pán dá do mojej ruky, budem aj potom vašou hlavou?“ ¹⁰ A galaádske starší odvetili Jeftemu: „Pán, ktorý počúva, je svedkom medzi nami, že splníme tvoje želanie.“

¹¹ Potom Jefte šiel s galaádske staršími a ľud si ho ustanovil za hlavu a vodcu. Jefte prednášal všetky svoje reči pred Pánom v Masfe.

Jefte vyjednáva s Amončanmi. – ¹² Potom Jefte vyslal poslov s odkazom: „Čo chceš od mňa, že si vytiahol proti mne, aby si bojoval v mojej krajine?!“

¹³ Amonske kráľ odpovedal Jefteho poslom: „Keď Izrael vystupoval z Egypta, zabral moje územie od Arnona až po Jabok a až k Jordánu. Preto mi ho teraz dobrovoľne vráť!“

¹⁴ Jefte však vyslal znova poslov k amonskému kráľovi ¹⁵ a odkázal mu: „Toto vraví Jefte: Izrael nevzal moabské ani amonské krajinu. ¹⁶ Ale keď vyšiel Izrael z Egypta, tiahol cez púšť

10, 17 n. Masfa (hebr. Micpah; porov. Gn 31, 49; Joz 13, 26) bola severne od Jaboka.

11, 1. Vg: „Toho času bol Jefte..., muž veľmi silný a bojovný...“ Jefte (hebr. Jiftach – „[Boh] otvára“, pravdepodobne materské lono) pochádzal – ako aj Jair – zo Zajordánska. Nebol synom vedľajšej ženy Galaádovej (porov. Abimelecha, 8, 31; 9, 18), ale skutočným ľavobočkom.

11, 2. Ľavoboček nededil po otcovi (Gn 21, 10), ale otec mu mohol dať dary.

11, 3. Porov. Abimelecha 9, 4 a Dávida I Sam 22, 2; 23, 1 n.; 25; 27, 7. – Krajinu Tob treba hľadať v oblasti jordánskych prameňov, niekde severovýchodne od Genezaretského jazera.

11, 11. V Masfe v Zajordánsku (10, 17) bol asi Pánov oltár (porov. Gedeonov oltár v Efre 6, 24). Jefte a galaádske starší uzavreli zmluvu, ktorú spečatili obetou.

11, 16 – 20. Porov. Ex 13, 18; Nm 14, 25; 20, 14 – 21, 22. – V Nm 20, 14 – 21 sa však nehovorí, že by boli vyslali poslov aj k moabskému kráľovi. – Jasa (Jahcah, Jachas, Nm 21, 23; Dt 2, 32; Joz 13, 18), severne od

až k Červenému moru a dostal sa až do Kádeša. ¹⁷ Izrael vyslal poslov k edomskému kráľovi s odkazom: »Chcel by som prejsť cez tvoju krajinu.« Ale edomský kráľ nechcel o tom ani počuť. Takisto poslal poslov aj k moabskému kráľovi. Ale ani on nechcel. Tak zostali Izraeliti v Kádeši. ¹⁸ Potom putovali po púšti, obišli Edomsko a Moabsko a tiahli do krajiny východne od Moabska. Utáborili sa na druhej strane Arnona, ale na moabské územie nevošli, lebo Arnon je moabskou hranicou. ¹⁹ Potom vyslali Izraeliti poslov k amorejskému kráľovi Sehonovi, kráľovi v Hesebone, a Izraeliti mu odkázali: »Chceli by sme prejsť cez tvoju krajinu až na svoje stanovište.« ²⁰ Sehon však neveril Izraelitom, že chcú iba prejsť cez jeho územie. Ale Sehon zvolal všetok svoj ľud, zriadili tábor v Jase a bojoval proti Izraelitom. ²¹ Lenže Pán, Izraelov Boh, dal Sehona a všetok jeho ľud do ruky Izraelitov. Porazili ich a Izrael zaujal celú krajinu Amorejčanov, ktorí v tej krajine bývali. ²² Opanovali teda celé územie Amorejčanov od Arnona až po Jabok a od púšte až po Jordán. ²³ Pán, Izraelov Boh, vyhnal predsa Amorejčanov kvôli svojmu izraelskému ľudu; a ty sa teraz chceš zmocniť jeho krajiny?! ²⁴ Keď vyženie niekoho kvôli tebe tvoj boh Kamoš, neprivlastníš si jeho majetok? Tak máme aj my nárok na vlastníctvo každého, koho vyženie kvôli nám Pán, náš Boh. ²⁵ A teraz: si ty azda lepší ako moabský kráľ, Seforov syn Balak? Mal on s Izraelom spor, alebo s ním viedol vojnu? ²⁶ Keď býval Izrael tristo rokov v Hesebone a jeho dedinách, v Aroere a jeho dedinách a vo všetkých mestách, ktoré ležia na brehoch Arnona, prečo ste si ich nevydobyli späť za ten čas?! ²⁷ Ja som sa neprehrešil proti tebe, ale ty mne krivdíš, keď sa dávaš so mnou do vojny. Pán, Sudca, dnes po práve rozsúdi medzi Izraelitmi a Amončanmi.“

²⁸ Ale amonský kráľ nedal nič na Jefteho výklady, ktoré mu odkázal.

Jefteho sľub a víťazstvo. – ²⁹ Tu zostúpil na Jefteho Pánov duch, pochodil po Galaáde a Manassesovi, potom sa vybral do galaádskej Masfy a z galaádskej Masfy sa obrátil proti Amončanom.

³⁰ A Jefte urobil Pánovi tento sľub: „Keď mi dáš Amončanov do ruky, ³¹ potom ten, kto mi vyjde z dvier môjho domu v ústrety – keď sa vrátim v pokoji od Amončanov –, bude patriť Pánovi a obetujem ho ako zápalnú obeť.“

³² Jefte teda vytiahol proti Amončanom, aby zvedol s nimi boj, a Pán mu ich dal do ruky.

Arnona.

11, 24. Kamoš bol miestnym bohom Moabska (*Nm* 21, 29; *1 Kr* 11, 7. 33; *2 Kr* 23, 13; *Jer* 48, 7. 13. 46). Bohom Amončanov bol zas Milkom (*2 Sam* 12, 30). Podľa vtedajšieho názoru národní bohovia boli majiteľmi zeme, ktorú ten alebo onen národ obýval. Jefte sa stavia na stanovisko nepriateľa. Pre svojho Boha Jahveho si nárokuje také práva, aké prisudzujú Amončania svojmu bohu Kamošovi.

11, 25. O Balakovi pozri *Nm* 22 – 24. Nebojoval proti Izraelitom, lebo mu to bolo znemožnené, ale mal k tomu najlepši nábeh.

11, 26. Hesebon, východne od ústia Jordánu do Mŕtveho mora. – Aroer, pozri *Joz* 12, 2; 13, 25.

11, 27. „Po práve rozsúdi“, t. j. dá zvíťaziť v boji tomu, kto má právny nárok na spornú zem.

11, 29. Porov. 3, 10; 6, 34; 14, 6. 19.

11, 30 n. Predmetom sľubu Jefteho je ľudská obeť. – Mojžišov zákon síce výslovne zakazoval ľudské obety, ale Jefte, ako syn smilnice, ktorý nemal dostatočnú náboženskú výchovu a neskoršie ako vojak a vodca lupičskej družiny sa veľmi málo dopyčoval o Pánovom zákone, sa mohol ľahko dať zviešť zvyklosťou okolitých pohanských národov, u ktorých boli ľudské obety nielen v obyčaji, ale aj vysoko cenené. Ba Jefte videl v takomto čine prejav veľkodušnosti. Z v. 39 vysvitá, že pri sľube nemyslel na obeť vlastnej dcéry, čo zmierňuje krutosť daného sľubu. Niet pochybnosti, že v jeho dobe bola prísaha vecou presväťou, preto si pokladal za povinnosť sľub vyplniť. – Sväté písmo jeho čin nijako neschvaľuje, ba skôr kára, keď hovorí, že jej urobil tak, ako sľúbil (v. 39). Z toho jediného prípadu nábožensky nevzdelaného vojaka a polopohana sa nedá uzavierať, že by bolo bývalo u Izraelitov rozšírené všeobecné presvedčenie o zvláštnej cene ľudskej obety pred Bohom, keď oproti tomu máme v Mojžišovom zákone výslovný zákaz takých obetí (*Dt* 12, 31).

³³ Pripravil im mimoriadne veľkú porážku od Aroera, až ako prichádzaš do Minitu – dvadsať miest – a až po Abel Keramim. Tak boli Amončania pokorení pred Izraelovými synmi.

Jefteho dcéra. – ³⁴ Keď sa Jefte vracal do Masfy, do svojho domu, – hľa – vyšla mu v ústrety s bubienkami a v tanci jeho dcéra. Bola to jeho jedináčka; okrem nej nemal ani syna, ani dcéry. ³⁵ Keď ju zazrel, roztrhol si odev a zvolal: „Beda, dcéra moja! Ty ma porážaš! Práve ty ma privádzaš do nešťastia! Urobil som sľub Pánovi a nemôžem ho odvolať.“ ³⁶ Povedala mu: „Otče môj, keď si urobil sľub Pánovi, tak na mne splň, čo si sľúbil, keďže ti Pán doprial vypomstiť sa na svojich nepriateľoch, Amončanoch.“ ³⁷ Potom prosila svojho otca: „Nech mi je dovolené toto: Popraj mi ešte dva mesiace! Chcela by som sa vzdialiť, vyjsť na hory a tam so svojimi priateľkami oplakať svoje panenstvo.“ ³⁸ Odvetil jej: „Choď!“ A prepustil ju na dva mesiace. Potom odišla so svojimi priateľkami a na horách oplakávala svoje panenstvo. ³⁹ O dva mesiace sa vrátila k svojmu otcovi a vyplnil na nej sľub, ktorý urobil. Ona nepoznala muža. Odvtedy je zvykom v Izraeli, ⁴⁰ že sa z roka na rok schádzajú izraelské dcéry, aby štyri dni v roku oplakávali dcéru Galaádčana Jefteho.

12 Potrestanie Efraimcov. – ¹ Teraz však boli zvolaní Efraimci. Vytiahli na sever a vpravili Jeftemu: „Prečo si vytiahol do boja proti Amončanom bez toho, žeby si nás bol povolal, aby sme tiahli s tebou?! Zapálime ti dom nad hlavou!“ ² Jefte im povedal: „Ja a môj ľud sme zviedli ťažký boj s Amončanmi. Volal som vás, ale nevyslobodili ste ma z ich ruky. ³ Keď som videl, že mi nechcete pomôcť, vystavil som svoj život nebezpečenstvu a tiahol som proti Amončanom. A Pán mi ich dal do ruky. Prečo ste dnes vytiahli ku mne, aby ste ma napadli?“

⁴ Potom Jefte zhromaždil všetkých galaádskejších mužov a zaútočil na Efraimcov. A Galaádčania Efraimcov porazili, lebo hovorili: „Vy ste efraimskí utečenci. Galaád predsa býva medzi Efraimom a Manassesom.“ ⁵ Galaádčania potom obsadili jordánske brody pre Efraimcov, a keď nejaký efraimský utečenec prosil: „Chcel by som prejsť“ – Galaádčania sa ho opýtali: „Si Efraimec?“ a ak odvetil: „Nie!“ ⁶ povedali mu: „Vyslov ‚šibboleth‘!“ Ak povedal ‚šibboleth‘, lebo to nevedeli správne vysloviť, chytili ho a zabili na jordánskych brodoch. Vtedy tak padlo z Efraima na štyridsaťdva tisíc mužov.

⁷ Jefte súdil Izrael šesť rokov. Keď Galaádčan Jefte zomrel, pochovali ho v jednom

11, 33. Miesto „až po Abel Keramim“ má Vg: „a až k Abelu, ktorý je posiaty vinicami.“ – Minit (Minnít), asi na mieste dnešného Chirbet Beddih, 6 km severovýchodne od Hesebona. – Abel Keramim (‘Abel Keramím) ležal podľa Euzébia asi 15 km od Filadelfie (Rabbat-Ammón).

11, 34 n. Porov. *I Sam* 18, 6 n.; *Ex* 15, 20 n. Podľa *Lv* 27, 2. 5 mohol Jefte vykúpiť svoju dcéru za 10 lotov, ale Jefte o tom nevie. Je to ďalší znak jeho náboženskej nevzdelanosti.

11, 36. Keďže dcéra sa ochotne a bez váhania podrobuje otcovej vôli, vidieť, že bola tiež presvedčená o záväznosti prísahy danej Bohu. Zásada je správna, ale v tomto prípade učinенý sľub nezáväzoval.

11, 37. Chce „oplakať svoje panenstvo“, nie predčasnú smrť, ale to, že musí zomrieť bez potomstva, bez nádeje, že bude žiť tu na zemi aj po smrti vo svojich deťoch a detných deťoch.

12, 1. Efraimci žiarlili na prekvapujúce víťazstvo Galaádčanov. Azda im závideli aj korisť a obávali sa, že ich moc bude naďalej vzrastať.

12, 3. „Vystavil som svoj život nebezpečenstvu“ – doslovne: „položil som svoju dušu do svojich rúk.“ Porov. 9, 17; *I Sam* 19, 5; 28, 21.

12, 4 – 6. Každý efraimský utečenec, ak tvrdil, že nie je Efraimovec, musel dokázať svoje vyhlásenie pri vyslovovaní hlásky „š“ v slove „šibboleth“ (= klas). Keď vyslovil „šibboleth“ (výslovnosť efraimská), prezradil sa a hneď ho stihol trest smrti.

12, 7. Vg: „... bol pochovaný vo svojom meste v Galaáde“. Podľa 11, 34 Jefteho mestom bola Masfa.

galaádskom meste.

IX. Sudca Abesan, 12, 8 – 10

⁸ Po ňom súdil Izrael Abesan z Betlehema. ⁹ Mal tridsať synov a tridsať dcér, ktoré povydával von; svojim synom priviedol tridsať dcér odinakiaľ. Súdil Izrael sedem rokov. ¹⁰ Keď Abesan zomrel, pochovali ho v Betleheme.

X. Sudca Ahialon, 12, 11 – 12

¹¹ Po ňom súdil Izrael Zabulonovec Ahialon. Súdil Izrael desať rokov. ¹² Keď Zabulonovec Ahialon zomrel, pochovali ho v Ajalone v Zabulonsku.

XI. Sudca Abdon, 12, 13 – 15

¹³ Po ňom súdil Izrael Ilelov syn, Faratončan Abdon. ¹⁴ Mal štyridsať synov a tridsať vnukov, ktorí jazdili na sedemdesiatich osliatkach. Súdil Izrael osem rokov. ¹⁵ Keď Ilelov syn, Faratončan Abdon zomrel, pochovali ho vo Faratone v Efraimsku, na pohorí Amalekitov.

XII. Sudca Samson, 13, 1 – 16, 31

13 Samsonova mladosť. – ¹ Keď synovia Izraela opäť robili, čo je zlé v Pánových očiach, vydal ich Pán na štyridsať rokov do ruky Filištíncov.

² Vtedy žil istý muž zo Saray, z kmeňa Danovcov. Menoval sa Manue. Jeho manželka bola neplodná a ešte neporodila. ³ Tu sa manželke zjavil Pánov anjel a povedal jej: „Hľa, si neplodná a ešte si neporodila! Ale počneš a porodiš syna. ⁴ Len si potom dávaj pozor! Nepi ani víno, ani iný opojný nápoj a nepožívaj nič nečisté! ⁵ Lebo počneš a porodiš syna, ktorého

12, 8 – 10. Abesan (hebr. 'Ibcan) pochádzal z Betlehema v Galilei (v území Zabulonovom). Pozri *Joz* 19, 15. Betlehem v Júdovom území máva prídavok: „Judský“ alebo „Efratský“.

12, 11 n. Ahialon (hebr. 'Elón – Dub). – Ajalon bol asi tam, kde je dnes Jalun, 4 hodiny východne od Akka. (Iný bol Ajalon v Danovom území, 19, 43.)

12, 13 – 15. Faraton (hebr. Pir'atón), pravdepodobne Far'ata, 12 km juhozápadne od Nablusu (Sichemu). – K ustálenému zvratu „jazdiť na osliatkach“ (znak bohatstva) porov. 5, 10; 10, 4.

13, 1. Podobný úvod v 3, 12; 4, 1; 6, 1; 10, 6. – Filištínci (hebr. Pelištim – asi „Pristahovalci“) bývali v juhozápadnej Palestíne už za čias Abrahámových (*Gn* 26, 18). O ich mestách pozri *Joz* 13, 3. Spomínaní sú v 3, 3; 10, 7. – Filištínska nadvláda (40-ročná), o ktorej je tu reč, trvala za veľkňazstva Héliho a čiastočne Samuelovho a skončila až víťazstvom Samuelovým (*1 Sam* 7, 7 n.).

13, 2. Saraa (hebr. Cor'ah), dnes Sar'á, 22 km západne od Jeruzalema, *Joz* 19, 41. – Manue (hebr. Manoach – Pokoj).

13, 3 – 5. Bohu zasvätený (hebr. nazír od slovesa nazar ,oddeliť sa') mal podľa *Nm* 6, 1 n. na základe sľubu zachovávať toto: 1. zdržiavať sa opojných nápojov, 2. nechať si rásť vlasy, 3. neznečistiť sa dotykom mŕtvol. Povinnosti, ktoré má podľa zákona dodržať nazirejec, sú tu uložené aj matke.

hlavy sa britva nedotkne; chlapec bude zasvätený Bohu od materského lona. A on začne vyslobodzovať Izrael z ruky Filištíncov.“

⁶ Žena šla a zvestovala svojmu manželovi: „Boží muž prišiel ku mne. Vyzeral ako Boží anjel a veľmi dôstojne. Nepýtala som sa ho, odkiaľ je, ani svoje meno mi neoznámil. ⁷ Povedal mi: »Hľa, počneš a porodíš syna. Preto teraz nepi víno ani iný opojný nápoj a nepoživaj nič nečisté! Lebo chlapec bude zasvätený Bohu od materského lona až do dňa svojej smrti.«“

⁸ Manue sa modlil k Pánovi a vravel: „Prepáč, Pane! Nech k nám ešte príde Boží muž, ktorého si poslal, a nech nás poučí, čo máme robiť s chlapcom, ktorý sa nám má narodiť!“ ⁹ Boh vyslyšal Manuovu modlitbu a Boží anjel prišiel ešte raz k manželke, keď bola na poli. Ale Manue, jej manžel, nebol s ňou. ¹⁰ Žena rýchle bežala a oznámila to svojmu mužovi. Zvestovala mu: „Zasa sa mi zjavil ten muž, ktorý vtedy prišiel ku mne!“ ¹¹ Manue vstal a vybral sa za svojou ženou. Keď prišiel k mužovi, opýtal sa ho: „Si ty ten muž, ktorý sa rozprával so ženou?“ On odvetil: „Ja.“ ¹² Manue sa opýtal: „Ak sa teraz vyplnia tvoje slová, podľa akých smerníc má byť chlapec vychovaný? A k akým prácam ho bude treba priúčať?“ ¹³ Pánov anjel odpovedal Manuovi: „Manželka nech sa zdržiava všetkého, ako som jej povedal. ¹⁴ Nech nepožíva nič, čo pochádza z vínného kmeňa! Nech nepije víno ani iný opojný nápoj! Tiež nech nepožíva nič nečisté! Všetko, čo som jej prikázal, nech zachová!“

¹⁵ Manue povedal Pánovmu anjelovi: „Mohli by sme ťa zadržať a pripraviť ti kozľa?“ ¹⁶ Ale Pánov anjel odpovedal Manuovi: „Keby si ma aj nútil, nebudem jesť z tvojho jedla. Ale ak chceš pripraviť zápalnú obeť, tak ju prines Pánovi!“ Manue nevedel, že je to Pánov anjel. ¹⁷ A Manue sa ešte opýtal Pánovho anjela: „Aké je tvoje meno? Chceli by sme si ťa uctiť, až sa vyplnia tvoje slová.“ ¹⁸ Pánov anjel mu na to povedal: „Prečo sa pýtaš na moje meno? Ono je obdivuhodné.“

¹⁹ Tu vzal Manue kozľa a suchú obeť a obetoval to na skale Pánovi, ktorý robí obdivuhodné veci. Manue a jeho manželka sa prizerali. ²⁰ Keď totiž vystupoval plameň z oltára k nebu, Pánov anjel vystúpil v plameni oltára. Keď to videli Manue a jeho manželka, padli tvárou na zem. ²¹ Potom sa už viac Pánov anjel nezjavil Manuovi ani jeho manželke. Teraz Manue spoznal, že to bol Pánov anjel. ²² A Manue povedal svojej manželke: „Určite zomrieme, lebo sme videli Boha.“ ²³ Ale jeho manželka mu povedala: „Keby nás bol chcel Pán usmrtiť, nebol by prijal z našej ruky ani zápalnú, ani suchú obeť, ani by nám nebol toto všetko ukázal, ani by nám nebol niečo také oznámil.“

²⁴ Keď manželka porodila syna, dala mu meno Samson. Chlapec rástol a Pán ho požeňoval. ²⁵ Pánov duch začal v ňom pôsobiť v Machane-Dan medzi Saraou a Estaolom.

14 Samsonove voľňady. – ¹ Raz Samson zostúpil do Tamnaty a v Tamnate sa zahľadel

13, 12 – 14. Manue sa nedozvedá nič nové, hoci chcel zvedieť niečo o svojom prisľúbenom synovi, lebo anjel vo svojej odpovedi opakuje len to, čo predtým prikázal manželke.

13, 15 – 18. Meno anjela, ktorým je vyjadrená jeho podstata, je „obdivuhodné“ (presnejšie: div, zázrak), čiže prevyšuje ľudské sily, je nepochopiteľné a nevysloviteľné.

13, 20 – 22. K obave, že musia zomrieť, porov. 6, 22; Gn 16, 13; 32, 31; Ex 20, 19; 33, 20.

13, 23. Miesto „suchej obety“ má Vg: „mokrej obety“. Zázrak, ktorý sa stal pri obete, bol pádnym dôkazom, že obeť je Bohu milá, že sú v Božej priazni.

13, 25. K Machane-Dan (Vg: „Tábor Danov“) pozri 18, 12. – Estaol sa obyčajne stotožňuje s dnešnou „Ešu‘a“, asi 4 hodiny západne od Jeruzalema a severovýchodne od Saray.

14, 1 n. Tamnata (hebr. Timnatah), dnes Tibne, 7 km juhozápadne od Saray (Joz 15, 10; 19, 43).

do jednej z filištínskych dcér. ² Keď sa vrátil, rozpovedal to svojmu otcovi a svojej matke. Hovoril: „V Tamnate som sa zahľadel do jednej z filištínskych dcér. Vezmite mi ju za manželku!“ ³ Ale jeho otec a matka mu namietali: „Niet už medzi dcérami tvojich bratov a v celom mojom ľude ani jednej ženy, keď si chceš vziať ženu z tých neobrezancov, Filištíncov?“ Samson však povedal svojmu otcovi: „Túto mi vezmi! Lebo ona sa mi páči.“

⁴ Jeho otec a matka nevedeli, že sa tak stalo od Pána. On vyhľadával totiž zádrapku proti Filištíncom. Toho času panovali Filištínci nad Izraelom.

Zápas s levom. – ⁵ Raz Samson zostupoval so svojím otcom a so svojou matkou do Tamnaty. Tak došli až k tamnatským viniciam. Zrazu zareval oproti nemu mladý lev. ⁶ Tu zostúpil na neho Pánov duch a leva roztrhol, ako sa rozdvouje kozľa, hoci nemal nič v ruke. Ale svojmu otcovi a svojej matke sa nepochválil, čo urobil. ⁷ Potom sa pobral ďalej a zhováral sa so ženou. Páčila sa Samsonovi.

Samsonova svadba. – ⁸ Keď o nejaký čas zase tade išiel, aby si ju vzal, odbočil, aby sa poďíval na mŕtvolu leva. A hľa, v tele leva bol roj včiel a med. ⁹ Nabral si ho do rúk a na ďalšej ceste pojedal. Keď prišiel k svojmu otcovi a svojej matke, dal im z toho a jedli. Ale nepovedal im, že med vybral z levieho tela. ¹⁰ Potom zostúpil k žene. A Samson tam vystrojil hostinu, lebo tak to robievali mladoženisi. ¹¹ Keď ho videli, dali mu tridsať družbov, ktorí boli pri ňom.

Hádanka. – ¹² Samson im povedal: „Dám vám hádanku. Ak ju za sedem dní hostiny uhádnete a správne rozlúštite, dám vám tridsať spodných šiat a tridsať sviatočných oblekov. ¹³ Ale ak mi ju nebudete môcť rozlúštiť, tak dáte vy mne tridsať spodných šiat a tridsať sviatočných oblekov.“ Keď na neho naliehali: „Daj nám hádanku! Chceme ju počuť!“ ¹⁴ – povedal im:

„Z požierajúceho vyšiel pokrm
a zo silného vyšla sladkosť.“

Po tri dni nemohli rozlúštiť tú hádanku.

¹⁵ Na štvrtý deň povedali Samsonovej žene: „Nahovárj svojho muža, aby nám prezradil hádanku! Ináč spálime teba i dom tvojho otca. To ste nás sem pozvali, aby ste nás ožobráčili?“ ¹⁶ A Samsonova žena plakala pred ním a dohovárjala mu: „Zanevrel si na mňa a iste ma nemiluješ! Hádanku si dal mojim krajanom a mne si ju neprezradil!“ Odpovedal jej: „Ani svojmu otcovi a svojej matke som to nepovedal a tebe by som to mal prezradit?“ ¹⁷ Sedem dní, čo bola u nich hostina, vyplakávala pred ním. Konečne na siedmy deň jej to vyzradil, lebo na neho naliehala. Ona zas prezradila rozlúštenie hádanky svojim krajanom. ¹⁸ A na siedmy deň pred západom slnka mu povedali muži mesta:

„Čo je sladšie nad med
a čo je silnejšie nad leva?“

On im odpovedal:

„Keby ste neboli orali na mojej jalovici,

14, 5 – 7. Keď dostal Samson od rodičov odmietavú odpoveď, vybral sa do Tamnaty sám (porov. v. 7). Že by sa boli pobrali rodičia do Tamnaty proti svojej vôli? Preto „So svojím otcom a so svojou matkou“ bude pravdepodobne neskoršia glosa. A tak dôsledne miesto „došli“ treba čítať: „došiel“. – Levov bývalo kedysi v Palestíne mnoho. Porov. *1 Sam* 17, 34; *2 Sam* 23, 20; *1 Kr* 13, 24; 20, 36.

14, 10 n. Zaujímavé je, že si Samson neprivedol družbov zo Saray – ako by sa podľa zaužívaných zvyklostí čakalo –, ale pridelia mu ich v Tamnate.

14, 12 – 14. Svadobné hostiny trvali sedem dní.

neboli by ste rozlúštili moju hádanku.“

Samsonov hnev. – ¹⁹ Tu zostúpil na neho Pánov duch, zašiel do Askalona, pobil tam tridsať mužov, pobral im odevy a dal ich sviatočné obleky tým, ktorí rozlúštili hádanku. Náramne bol rozhnvaný a odišiel do domu svojho otca.

²⁰ Samsonovu ženu však dali jednému z družbov, ktorí boli v jeho spoločnosti.

15 Samson a šakaly. – ¹ Po nejakom čase, v dňoch pšeničnej žatvy, chcel Samson navštíviť svoju manželku a priniesol jej kozliatko. Keď spomenul, že chce vojsť k svojej manželke do jej izby, jej otec mu to nedovolil. ² Pritom jej otec povedal: „Myslel som, že si na ňu zanevrel. Preto som ju dal tvojmu družbovi. Ale jej mladšia sestra je krajšia ako ona. Tú ti môžem dať namiesto nej.“ ³ Samson im povedal: „Odteraz sa nebudem cítiť vinný pred Filištíncami, keď im niečo zlé vykonám.“

⁴ A Samson vyšiel, nachytil tristo šakalov, potom vzal fakle, obrátil chvost ku chvostu a medzi každé dva chvosty pripevnil fakľu. ⁵ Potom fakle zapálil a vypustil ich Filištíncom do obilia. Tak im spálil obilie, či už bolo na hromade alebo na koreni, ba aj vinohrady a olivy. ⁶ Keď sa Filištínci vypytovali: „Kto to urobil?“ – povedali im: „Tamnaťanov zať Samson, lebo mu vzal jeho manželku a dal ju jednému z jeho družbov.“ Tu Filištínci vyšli a upálili ju aj s jej otcom. ⁷ Samson im však povedal: „Keď vy takto robíte, nebudem mať pokoja, kým sa na vás nevypomstím.“ ⁸ A bil ich „lýtko i stehno“ hroznou ranou. Potom odišiel a zdržoval sa v skalnej rokline Etam.

Samson zabije tisíc Filištíncov. – ⁹ Filištínci vystúpili a utáborili sa v Judsku, rozťahli sa až do Lechi. ¹⁰ Keď sa Júdovci pýtali: „Prečo ste k nám vytiahli?“ – odpovedali: „Prišli sme chytiť Samsona a odplatiť sa mu za to, čo nám vykonal.“ ¹¹ Tu zostúpilo asi tristo mužov z Júdu do skalnej rokliny Etam a pýtali sa Samsona: „Nevieš, že Filištínci sú našimi pánmi? Čo si nám to urobil?“ Odvetil im: „Ako oni urobili mne, tak som ja urobil im.“ ¹² Povedali mu: „Prišli sme ťa zajať, aby sme ťa vydali do ruky Filištíncov.“ – „Prisahajte mi,“ požiadal ich Samson, „že ma vy nezabijete!“ ¹³ Odpovedali mu: „Nie, my ťa chceme len zajať a odovzdať do ich ruky. Ale zabiť ťa nezabijeme.“ Potom ho zviazali dvoma novými povrazmi a vyniesli ho zo skalnej rokliny.

¹⁴ Keď prišiel do Lechi, Filištínci mu jasavo výskali v ústrety. Tu však zostúpil na neho Pánov duch a povrazy, ktoré mal na ramenách, boli ako kúdeľ, ktorú stravuje oheň, a putá mu spadli z rúk. ¹⁵ Vtom našiel čerstvú osliu čelúšť, vystrel ruku, chytil ju a pobil ňou tisíc mužov. ¹⁶ A Samson povedal:

„Čelúšťou osľou – jednu hrbu, dve hrbu,
čelúšťou osľou – tisíc mužov som pobil.“

¹⁷ Keď dohovoric, odhodil čelúšť z ruky a nazval to miesto Ramat-Lechi (Odhodenie čelúste).

15, 7 n. Každá pomsta nepriateľa provokuje k ešte väčším odvetám. „A bil ich lýtko i stehno“ – asi hebrejské porekadlo – znamená ako naše: „hlava-nehlava“. Bití Filištínci tak šialene utekali, že sa im „opierali lýtko o stehná“ (Vg.) Etam (skalná rokľa) bola juhovýchodne od Saray, na severnom svahu Wadi Ismá'im.

15, 9 – 11. Tento výboj urobili Filištínci z pomsty. – Lechi („Čelúšť“) bola skala, ktorá mala podobu zvieracej čeluste, neďaleko dnešného Chirbet es-Sijjág, na južnej strane Wadi Ismá'im. – Hoci nebol Samson Júdovcom, ale Danovcom, predsa sa ho mali ujať proti Filištíncom. Vidieť, že vlastenecké cítenie Izraelitov veľmi pokleslo v období sudcov. Už si navykli na nadvládu pohanských otrokárov.

15, 16. V hebr. je Samsonov výrok slovnou hrou: „Bilchí hachamór chamoratajim.“

Zázračný prameň. – ¹⁸ Ale bol veľmi smädný. Preto volal k Pánovi: „Ty si dal do ruky svojho služobníka toto veľké víťazstvo a teraz zomriem smädcom a dostanem sa do ruky neobrezancov.“ ¹⁹ Tu Boh otvoril priehlbinku, čo bola v Lechi, a vyvrela z nej voda. Keď sa jej napil, okrial na duchu a ožil. Preto sa nazýva „Prameň vzývajúceho“, ktorý je v Lechi až podnes.

²⁰ Súdil Izrael dvadsať rokov za čias Filištíncov.

16 Samson v Gaze. – ¹ Raz zašiel Samson do Gazy. Zazrel tam neviestku a vošiel k nej. ² Keď sa medzi Gazanmi rozchýrilo: „Samson sem došiel“ – obklúčili ho a číhali na neho celú noc v mestskej bráne. Ale celú noc boli ticho. Zaumienili si: „Keď sa rozvidnie, zabijeme ho!“

³ Samson však spal len do polnoci. O polnoci vstal, vzal vráta mestskej brány aj s oboma verajami, vytrhol ich aj so závorou, potom si ich vyložil na plecía a vyniesol ich na končiar vrchu, ktorý je naproti Hebronu.

Samson a Dalila. – ⁴ Potom sa zamiloval do istej ženy v údolí Sorek. Menovala sa Dalila. ⁵ Prišli k nej filištínski náčelníci a vraveli jej: „Nahováraj ho a vyzved' sa, v čom je jeho veľká sila, ako by sme ho mohli premôcť a zviazať, aby sme ho znemožnili. Dáme ti každý po tisícsto šeklov striebra.“ ⁶ Dalila teda vravela Samsonovi: „Vyzrad'že mi, v čom je tvoja veľká sila a čím by ťa bolo treba zviazať, aby si bol znemožnený!“ ⁷ Samson jej povedal: „Ak ma niekto zviaže siedmimi čerstvými, ešte nevyschnutými šľachami, budem slabý a ako ktorýkoľvek človek.“ ⁸ Filištínski náčelníci jej teda priniesli sedem čerstvých, ešte nevyschnutých šliach, a zviazala ho nimi. ⁹ Zákerníci sedeli v jej komôrke. Tu skríkla: „Filištínci (idú) na teba, Samson!“ On však šľachy roztrhol, ako sa trhá niť, keď sa k nej priblíži oheň. Príčina jeho sily bola i naďalej neznáma.

¹⁰ Tu povedala Dalila Samsonovi: „Oklamal si ma, luhal si mi! Prezrad' mi teraz, čím by ťa bolo treba zviazať!“ ¹¹ Odpovedal jej: „Ak ma niekto zviaže novými, ešte v práci nepoužitými povrazmi, budem slabý a ako ktorýkoľvek človek.“ ¹² Dalila teda vzala nové povrazy a zviazala ho nimi. Potom skríkla na neho: „Filištínci (idú) na teba, Samson!“ Zákerníci totiž sedeli v komôrke. On ich však strhol zo svojich ramien ako nejakú niť.

¹³ Dalila dohovárala Samsonovi: „Až doteraz si ma klamal a luhal si mi. Prezrad' mi už, čím by ťa bolo treba zviazať?“ Odvetil jej: „Ak spletieš sedem vrkočov mojej hlavy s osnovou.“ ¹⁴ Keď však zarazila kolík a skríkla na neho: „Filištínci (idú) na teba, Samson!“ – prebudil sa zo spánku a vytrhol tkaňový kolík aj s osnovou.

¹⁵ A opäť mu dohovárala: „Ako môžeš hovoriť, že ma miluješ? Ved' tvoje srdce nie je so mnou! Už tri razy si ma oklamal a neprezradil si mi, v čom je tvoja veľká sila.“ ¹⁶ A keď deň

15, 19 n. „Prameň vzývajúceho“ (hebr. 'En hakkore'); meno sa zachovalo v dnešnom prameni „'Ajún Kara“, severozápadne od Saray. – „Za čias Filištíncov“ – asi v prvej polovici filištínskej 40-ročnej nadvlády.

16, 1. Gaza, filištínske mesto pri Stredozemnom mori, asi 60 km od Saray, Samsonovho domova.

16, 3. Hebron bol od Gazy vzdialený asi na 60 km.

16, 4 n. Údolie Sorek je Wadi es-Serár, blízko Saray. – O piatich filištínskych náčelníkoch porov. 3, 3; Joz 13, 3. – Ak počítame šekel na 14,55 g, mala dostať od piatich náčelníkov najmenej 80 kg striebra. Vidieť, že si vysoko cenili svojho nepriateľa.

16, 13 n. Podľa LXX treba doplniť takto: 13. „Ak spletieš sedem vrkočov... s osnovou a naviažeš na kolík (Vg ešte dodáva: a ten zarazíš do zeme), budem slabý a ako ktorýkoľvek človek. 14. Uspala ho, potom vzala Dalila sedem vrkočov jeho hlavy, vplietla do osnovy, naviazala na kolík a skríkla: Filištínci...“

čo deň naliehala svojimi rečami na neho a unúvala ho, že sa mu znechutil život až na smrť, ¹⁷ otvoril jej celé svoje srdce a povedal jej: „Britva sa ešte nedotkla mojej hlavy, lebo som zasvätený Bohu od materského lona. Keby ma niekto ostrihal, moja sila by odo mňa odišla, oslabil by som a bol by som ako ktorýkoľvek človek.“

¹⁸ Dalila videla, že jej otvoril celé svoje srdce, preto dala zavolať filištínskych náčelníkov a odkázala im: „Tentoraz príd'te, lebo mi otvoril celé svoje srdce!“ Filištínski náčelníci k nej došli a priniesli so sebou aj peniaze. ¹⁹ Uspala ho na svojich kolenách, (zavolala jedného muža) a odstrihla mu z hlavy sedem vrkočov. Tak ho oslabila a jeho sila od neho odišla. ²⁰ Keď skríkla: „Filištínci (idú) na teba, Samson!“ – prebudil sa zo spánku a povedal si: „Aj teraz vyviaznem ako predtým a strasiem to zo seba.“ Nevedel totiž, že Pán od neho odstúpil. ²¹ Filištínci ho chytili, vylúpili mu oči, odviekli ho do Gazy a uväznili ho v okovách. Vo väzení musel točiť mlyn. ²² Ale po ostrihaní mu vlasy na hlave opäť podrástli.

Samsonova smrť a pomsta. – ²³ Filištínski náčelníci sa zišli, aby priniesli svojmu bohu Dagonovi veľkolepú obeť a slávil radovánky. A volali:

„Náš boh dal nám do ruky Samsona,
nášho nepriateľa.“

²⁴ A keď ho ľudia uvideli, velebili svojho boha a vyvolávali:

„Náš boh nám dal do ruky
nášho nepriateľa,
našej krajiny pustošiteľa,
vraha mnohých z nás.“

²⁵ A keď už boli v dobrej nálade, vyvolávali: „Prived'te Samsona! Nech nám niečo zahrá!“ Priviedli teda Samsona zo žalára a hral pred nimi. Postavili ho medzi stĺpy. ²⁶ Tu povedal Samson chlapcovi, ktorý ho držal za ruku: „Pusť ma! Chcem sa oprieť o stĺpy, na ktorých spočíva dom.“ ²⁷ V dome bolo plno mužov a žien. Došli tam tiež všetci filištínski náčelníci. A na streche bolo asi tritisíc mužov a žien, ktorí sa prizerali Samsonovi, ako hrá.

²⁸ Samson však vzýval Pána a prosil: „Pane, Bože! Rozpomeň sa na mňa a daj mi sily ešte tentoraz, ó, Bože, aby som sa vypomstil aspoň za jedno z mojich dvoch očí.“ ²⁹ Tu Samson nahmatol dva prostredné stĺpy, na ktorých spočíval dom, zaprel sa do nich, pravou rukou do jedného a ľavou do druhého, ³⁰ a zvolal: „Nech zomriem s Filištíncami!“ Vystrel sa celou silou a dom sa zrútil na náčelníkov a na všetok ľud, ktorý v ňom bol. A mŕtvych, ktorých zabil pri svojej smrti, bolo viac než tých, ktorých pobil za svojho života.

³¹ Jeho bratia a celý dom jeho otca zostúpili, vzali ho, odniesli a pochovali ho medzi Saraou a Estaolom v hrobe jeho otca Manua.

Súdil Izrael dvadsať rokov.

Časť tretia

Dodatky o duchovnom úpadku Izraela, 17, 1 – 21, 25

16, 23 n. Dagon (hebr. dagan – obilie) bol bohom poľnej úrody. Kult tohto boha, známy aj v Babylonii, prevzali Filištínci od Kanaánčanov. Svoj úspech (chytenie Samsona) pripisovali svojmu bohu Dagonovi, ako zasa Izraeliti pripisovali svoje víťazstvá Jahvem. (11, 21; Dt 3, 3).

16, 29 n. Samsonovým úmyslom nebola samovražda, on chcel poškodiť nepriateľa, aby tak uľahčil svojmu ľudu a tiež ukázal moc Boha Jahveho nad Dagonom. Preto bola Samsonova smrť hrdinskou sebaobetou ku cti Jahveho za blaho izraelského ľudu. Je hrdinom viery (*Hebr* 11, 32).

16, 31. O Estaole 13, 25. – Podľa 13, 25 miestom jeho hrobu je Machane-Dan.

I. Michovo modlárstvo a sťahovanie Danovcov, 17, 1 – 18, 31

17 Michova modla. – ¹ Na Efraimskom pohorí býval muž menom Micha. ² Povedal svojej matke: „Tisícsto šeklov striebra, ktoré ti vzali – a pre ktoré si vyslovila kliatbu aj predo mnou –, peniaze sú u mňa: ja som ich vzal!“ Matka mu povedala: „Nech ťa požehná Pán, syn môj!“

³ Keď vrátil matke tisícsto strieborných šeklov, jeho matka povedala: „Striebro som zasvätila zo svojej ruky Pánovi pre môjho syna, aby z toho zhotovil modlu s obťahom. Teraz ti ho vraciam.“ ⁴ Keď však vrátil striebro svojej matke, jeho matka vzala dvesto strieborných šeklov a dala ich zlatníkovi, ktorý z nich urobil modlu s obťahom; tá sa dostala do Michovho domu. ⁵ Tak sa Michov dom stal domom Božím. Zhotovil tiež efód a terafím a za kňaza ustanovil jedného zo svojich synov.

⁶ V tých dňoch nebolo kráľa v Izraeli. Každý si robil, čo sa mu ľúbilo.

Levita z Judey ustanovený za kňaza modly. – ⁷ A bol (tam) istý mladík z judského Betlehema, z Júdovho kmeňa. Bol levita a zdržoval sa tam ako cudzinec. ⁸ Ten muž sa vysťahoval z mesta, z Júdovho Betlehema, aby sa uchýlil ako cudzí na príhodnom mieste. Vybral sa na Efraimské pohorie do Michovho domu, aby si našiel miesto podľa svojho povolania. ⁹ Micha sa ho opýtal: „Odkiaľ prichádzaš?“ Odpovedal mu: „Som levita z Júdovho Betlehema. Idem, aby som sa uchýlil ako cudzí na príhodnom mieste.“ ¹⁰ Micha mu povedal: „Zostaň u mňa a buď mi otcom i kňazom! Dám ti desať strieborných šeklov na rok, ďalej celé ošatenie a živobytie.“ A levita na to pristal. ¹¹ Levita potom býval u muža a mladík mu bol ako jeden zo synov.

¹² Micha ustanovil levitu a mladík sa stal jeho kňazom a býval v Michovom dome. ¹³ Micha si povedal: „Teraz viem, že ma bude Pán požehnávať, lebo mám levitu za kňaza.“

17, 1. Nasledujúce kapitoly sú obrazom rýchleho duchovného úpadku Izraela po Jozueho smrti. Tu spomínané udalosti treba časovo umiestiť krátko po smrti Jozueho, teda ešte pred dobu sudcov. (Spomína sa tu Finés, súčasník Jozueho, porov. 20, 28 s Joz 22, 13) – Micha (hebr. Michajehú) znamená: Kto je ako Jahve?

17, 2. Miesto „ktoré ti vzali“ má Vg: „ktoré si si oddelila“. Matka prekliala neznámeho zlodca, ktorý jej ukradol veľkú sumu (1 100 strieborných šeklov je asi 15 kg striebra; porov. 16, 5), pred vlastným synom, o ktorom ani netušila, že on bol tým zlodejom. Matka i syn boli presvedčení, že kliatba i požehnanie pôsobia neomylné. Preto syn hneď peniaze vracia matke, aby ho kliatba nezastihla, a matka zas kliatbu odvoláva a zvoláva požehnanie na svojho syna.

17, 3. „Modla s obťahom“ (Vg: „socha vyrezávaná a liata“; hebr. „pesel umassechah“). – „Pesel“ je socha vyrezaná z dreva alebo vykresaná z kameňa; „massechah“ je socha zo zlata alebo zo striebra. Oba hebr. výrazy (pesel a massechah) tu znamenajú len jednu sochu, t. j. drevenú (bola svätejšia), ktorá bola postriebrená (taká bola drahšia).

17, 4. Syn odmieta previesť matkino venovanie, vracia jej peniaze. Preto dala sama urobiť modlu z 200 šeklov striebra. Hoci bola ctiteľkou pravého Boha, predsa konala proti zákonu, ktorý zakazoval zobrazovať Boha (*Ex* 20, 4; *Dt* 4, 15). Modla bola umiestená v Michovom dome.

17, 5. „Efód“ bola nejaká napodobenina veľkňazského efódu (porov. *Ex* 28, 6 n.); „terafím“ – domáci bôžikovia, porov. *Gn* 31, 19; tu to boli asi nejaké vedľajšie sošky pred modlou Jahveho.

17, 7 – 9. Potulný levita (podľa 18, 30 sa menoval Jonatán) pochádzal z niektorého levitského mesta na Júdovom území. V Betleheme, ktorý nebol levitským mestom (porov. *Joz* 21, 9 n.), sa zdržoval len ako hosť, „ako cudzinec“.

17, 13. Micha (a azda aj jeho súčasníci) bol v omyle, lebo levita nemal právo konať bohoslužobné úkony, ktoré boli vyhradené kňazom, a to tým menej pred modlou Jahveho.

18 Vyzvedači Danovcov u Michu. – ¹ V tom čase nebolo v Izraeli kráľa. Vtedy si kmeň Danovcov hľadal vlastné územie na osídlenie, lebo až dovtedy mu nepripadol dedičný podiel medzi Izraelovými kmeňmi.

² Preto vyslali Danovci zo svojich rodov päť mužov, mužov veľmi udatných zo svojho najjužnejšieho pohraničia, zo Saray a Estaola, aby preskúmali krajinu a oboznámili sa s ňou. Povedali im: „Choďte a obzrite krajinu!“

Tak prišli na Efraimské pohorie do Michovho domu, aby tam prenocovali. ³ Keď boli neďaleko Michovho domu a po hlase spoznali mladého levitu, zastavili sa tam a vypytovali sa ho: „Kto ťa sem priviedol? Čo tu robíš? A čo tu hľadáš?“ ⁴ Odpovedal im: „To a to mi urobil Micha. Najal si ma a stal som sa jeho kňazom.“ ⁵ Potom ho poprosili: „Opýtaj sa Boha, aby sme vedeli, či bude šťastná naša cesta, na ktorú sa vydávame!“ ⁶ Kňaz im odpovedal: „Choďte v pokoji! Cesta, na ktorú sa vyberáte, je milá Bohu.“

Vyzvedači Danovcov v meste Lais. – ⁷ Tak sa tí piati muži pobrali ďalej, až prišli do Lais. A videli tam ľudí, ktorí bývali podľa spôsobu Sidončanov bezstarostne, ticho a pokojne. Nikomu v krajine nekrivdili, aby strhli na seba panstvo, od Sidona boli ďaleko a s ostatným svetom nemali nič do činenia.

⁸ Keď sa vrátili k svojim bratom do Saray a Estaolu, ich bratia sa ich pýtali: „Ako ste pochodili?“ ⁹ Odpovedali: „Hor’ sa! Vytiahnime proti nim! Videli sme totiž krajinu, ktorá je naozaj veľmi dobrá. Azda ešte váhate? Neotáľajte, ale vyberte sa už! Treba len vyraziť a krajinu zaujať!“ ¹⁰ Keď ta dôjdete, dostanete sa k bezstarostnému ľudu a do veľmi rozľahlej krajiny – Boh ju dá do vašej ruky –, na miesto, kde je hojnosť všetkého, čo je na zemi.“

Sťahovanie Danovcov do Lais. – ¹¹ Vytiahlo teda odtiaľ – z kmeňa Danovcov, zo Saray a Estaola – šesťsto mužov vyzbrojených do boja. ¹² Na svojom pochode táborili v Kirjatiarime v Judsku. Preto sa to miesto nazýva Machane-Dan („Tábor Danovcov“) až podnes. Je to západne od Kirjatiarima.

¹³ Odtiaľ tiahli ďalej na Efraimské pohorie a došli k Michovmu domu. ¹⁴ Piaty muži, ktorí boli na výzvedy v krajine Lais, začali rozprávať svojim bratom: „Viete, že v týchto domoch je efód i terafim a modla s obťahom? Ale aby ste vedeli, čo máte teraz robiť!“ ¹⁵ Zabočili ta, vošli do domu mladého levitu, do Michovho domu, a pozdravili ho. ¹⁶ Ale tých šesťsto ozbrojených mužov (Danovcov) zostalo stáť pred bránou. ¹⁷ Piaty muži, ktorí boli na výzvedy v krajine, vstúpili a vnikli dnu, aby vzali modlu s obťahom, efód a terafim. Kňaz však zostal pred bránou pri tých šesťsto mužoch, vyzbrojených do boja. ¹⁸ Keď vošli do Michovho domu a odnášali modlu s obťahom, efód a terafim, opýtal sa ich kňaz: „Čo to robíte?“ ¹⁹ Odpovedali mu: „Mlč! Polož si ruku na ústa! Poď s nami a buď nám otcom a kňazom! Čo ti je lepšie, byť kňazom v dome jedného muža alebo byť kňazom v jednom kmeni a Izraelovom rode?“ ²⁰ Pritom sa kňazova myseľ rozjasnila. Vzal efód, terafim i modlu a pripojil sa k ľudu.

²¹ Nato odtiahli a išli ďalej. Deti, stáda a cennosti pustili napred. ²² Keď už boli ďaleko od Michovho domu, zvolali sa muži, čo bývali v domoch, ktoré patrili k domu Michovmu, a pustili sa za Danovcami. ²³ Keď kričali na Danovcov, oni sa obrátili a opýtali sa Michu: „Čo ti

18, 1. Zdalo by sa, že tento verš je v rozpore s Joz 18, 41 n., kde sa hovorí, že aj Danovci dostali svoj podiel ako iné izraelské kmene. Tu však „kmeň Danovcov“ znamená len časť Danovcov, ktorá bola buď vytlačená zo svojich sídel, alebo nemohla premôcť tamojšie obyvateľstvo (pôvodných osadníkov).

18, 7. Lais (hebr. Lajš; Lesem, Joz 19, 47), neskorší Dan, je dnešný Tell el-Kadi na úpätí Hermonu, v blízkosti jordánskeho prameňa Nahr el-Leddán. – Lais bol od Sidona vzdialený asi 50 km.

18, 11 n. Kirjatiarim, dnes Kirjat el’Enab, je na ceste z Jeruzalema do Jafy. – Machane-Dan, 13, 25.

18, 12. Až podnes – porov. pozn. 1, 21.

je, že kričíš!“²⁴ Odpovedal: „Môjho boha, ktorého som si urobil, ste mi vzali, aj kňaza, a potom ste odtiahli. Čo mi ešte zostáva? Ako sa ma môžete pýtať: »Čo ti je?!«“²⁵ Danovci mu však odvetili: „Nech už nepočujeme tvoj krik! Ináč na vás zaútočia muži rozhorčenej mysle a mohlo by ťa to stáť život aj život tvojho domu.“²⁶ A Danovci šli svojou cestou. Keď Micha videl, že sú silnejší ako on, vrátil sa a pobral sa do svojho domu.

Dobytie Lais. –²⁷ Oni však vzali so sebou Michovo dielo aj kňaza, ktorý bol u neho, a dostali sa do Lais, kde bývali pokojní a bezstarostní ľudia. Pobili ich mečom a mesto vypálili.²⁸ Ale nik mu neprišiel na pomoc, lebo ležalo ďaleko od Sidona a nemalo nijakého spojenia so svetom. Ležalo totiž v údolí Bet-Rohob. Potom si mesto postavili a usadili sa v ňom.²⁹ A mesto nazvali Dan podľa mena svojho otca, ktorý bol synom Izraela. Predtým sa mesto nazývalo Lais.

³⁰ Nato si Danovci postavili modlu a Jonatán, syn Manassesovho syna Gersona, a jeho synovia boli kňazmi až do dňa, keď bola krajina vyľudnená.³¹ Vystavovali si Michovu modlu, ktorú on urobil, celý čas, čo bol Boží dom v Šíle.

II. Gabaa a potrestanie Benjamínovcov, 19, 1 – 21, 25

Hanobný skutok v Gabae, 19, 1 – 30

19 Cesta levitu. –¹ V čase, keď nebolo v Izraeli kráľa, osadil sa istý levita ako cudzí v zadných končinách Efraimského pohoria a vzal si vedľajšiu ženu z Júdovho Betlehema.² Vedľajšia žena sa naň nahnevala a odišla od neho do domu svojho otca, do Júdovho Betlehema. Bola tam už štyri mesiace,³ keď sa jej muž vybral za ňou, aby si ju naklonil srdečným prehovaraním k návratu. Mal so sebou svojho sluhu a dva osly. Keď ho uviedla do domu svojho otca a otec dievčaťa ho zazrel, vyšiel mu radostne v ústrety.⁴ A keď jeho test, otec dievčaťa, na neho naliehal, zostal u neho tri dni. Jedli a popíjali si a nocovali tam.

⁵ Na štvrtý deň včasráno vstali, a keď sa chystal na cestu, povedal otec dievčaťa svojmu zaťovi: „Posilni sa ešte kúskom chleba! Potom pôjdete!“⁶ Nato si sadli a obidvaja jedli a pili. Potom povedal otec dievčaťa mužovi: „Ale zostaň ešte na noc! Zabav sa!“⁷ A muž aj vstal, aby sa vydal na cestu, ale keď jeho test opäť na neho naliehal, zostal a prenocoval tam.

⁸ Na piaty deň včasráno vstali, a keď sa chystal na cestu, povedal otec dievčaťa: „Posilni sa najprv! Vyčkaj, až sa deň schýli!“ A zas jedli obidvaja.⁹ Keď však muž vstal, aby sa vydal na cestu so svojou vedľajšou ženou a so svojím sluhom, povedal mu jeho test, otec dievčaťa: „Hľa, deň sa už schýlil. Zvečerieva sa! Prenocujže tu! Zajtra včasráno vstanete, vydáte sa na cestu a dostaneš sa do svojho stanu.“

¹⁰ Ale muž už nechcel zostať na noc, lež vstal a odišiel. Tak sa dostal až do blízkosti

18, 28 n. Pod „údolím“ treba rozumieť jordánske údolie severne od Hulskeho jazera. – Bet-Rohob, mesto v severnej Palestíne (*Nm* 13, 22; *2 Sam* 10, 6), blízko Jordánu na ceste do Ematu; po ňom bolo pomenované celé okolie (Vg: „Krajina Rohob“). – Izrael, t. j. Jakub, ktorého synom bol Dan (*Gn* 32, 29; 30, 5 n.).

18, 30 n. Gerson (hebr. Geršom), najstarší Mojžišov syn (*Ex* 2, 22; 18, 3). Kňazský rod Jonatánov žil v Dane „do dňa, keď bola krajina vyľudnená“ (Vg: „Až do dňa zajatia“). Odvedenie obyvateľstva do zajatia by zodpovedalo asýrskemu zajatiu za Tiglatpilesara roku 734 pred Kr. alebo roku 722 pred Kr. po páde Samárie, lebo kniha *Sdc* bola napísaná skôr. – Keď bola archa odnesená do poľa (*1 Sam* 4, 3 n.), predsa „Boží dom“, t. j. svätyňa, zostal v Šíle (*Joz* 18, 1). Asi za Samuela bola svätyňa presťahovaná do Nobu, lebo za Šaula tam už bola (*1 Sam* 21, 2 n.). Teda dovtedy bola aj modla Jahveho (ktorú zhotovil Micha) v Dane.

19, 10. Miesto „osedlané“ má Vg: „zaťažené“, t. j. bremenami. – Z Betlehema do Jeruzalema (Jebuz – toto pomenovanie vzniklo asi podľa obyvateľov mesta: Jebuzejci) sú 2 hodiny cesty. – Levita sa vybral z Betlehema

Jebuza, to jest Jeruzalema. So sebou mal dva osedlané osly. Jeho vedľajšia žena bola tiež pri ňom.

Prijatie levitu v Gabae. – ¹¹ Keď boli pri Jebuze – a deň sa už značne schýlil –, povedal sluha svojmu pánovi: „Pod', uchýľme sa do mesta Jebuzejov a prenocujme v ňom!“ ¹² Ale jeho pán mu odvetil: „Neuchýlime sa tu – do mesta cudzincov, ktorí nie sú z Izraelových synov –, ale pôjdeme ďalej až do Gabay.“ ¹³ Potom povedal svojmu sluhovi: „Pod', zájďeme do niektorej dediny a prenocujeme či už v Gabae, alebo v Ráme.“ ¹⁴ A uberali sa svojou cestou ďalej. Pri Gabae, ktorá patrí Benjamínovi, zapadlo im slnko. ¹⁵ Ta teda odbočili z cesty, aby si zašli na noc do Gabay. Keď však vošiel a zložil sa na námestí mesta, nebolo nikoho, kto by ich bol prijal do domu na nocľah.

¹⁶ Tu zvečera prichádzal stavec z poľa, zo svojej práce. Muž pochádzal z Efraimského pohoria a zdržoval sa ako cudzí v Gabae. Miestni obyvatelia však boli Benjamínovci. ¹⁷ Keď zdvihol oči, zazrel na námestí mesta počestného. Stavec sa ho spýtal: „Kde ideš? Odkiaľ prichádzaš?“ ¹⁸ Odpovedal mu: „Cestujeme z Júdovho Betlehema až do zadných končín Efraimského pohoria. Odtiaľ som. Zašiel som si do Júdovho Betlehema a zasa sa uberám do Pánovho domu. Niet tu však nikoho, kto by ma prijal do domu. ¹⁹ Máme slamu a obrok pre svojho osla, aj chlieb a víno pre mňa, pre tvoju služobnicu a pre sluhu, ktorý je s tvojím služobníkom. Vôbec nič nám nechýba.“ ²⁰ Tu povedal stavec: „Pokoj buď s tebou! Ak by ti aj niečo chýbalo, to už bude moja starosť. Na námestí predsa nocovať nemôžeš!“ ²¹ Potom ho uviedol do svojho domu a nakrmil osly. Keď si umyli nohy, jedli a pili.

Hanebný čin. – ²² Keď už boli v dobrej nálade, tu muži z mesta, zlosynovia, obstali dom a ustavične tlkli na bránu. Vyvolávali na starca, pána domu: „Vyved' muža, čo prišiel do tvojho domu! Chceme s ním obcovať!“ ²³ Tu vyšiel k nim muž, pán domu, a vravel im: „Nie, bratia moji! Nerobte nič zlé, keď prišiel ten človek do môjho domu! Nedopustíte sa predsa takej nehanebnosti! ²⁴ Mám však dcéru, pannu, a on zas vedľajšiu ženu. Môžem vám ich vyvieť. Tie znásilnite a urobte s nimi, ako sa vám ľúbi. Ale na tomto mužovi sa nedopustíte takej nehanebnosti!“ ²⁵ Keďže muži ho nechceli ani len vypočuť, vzal muž svoju vedľajšiu manželku a vyviedol im ju von na ulicu. Zneužívali ju a ukájali si na nej svoje chůtky celú noc až do rána. Prepustili ju až pri východe zorničky.

²⁶ Nad ránom sa žena pokúšala vojsť, ale klesla pred dvermi domu muža, u ktorého bol jej

neskoro odpoľudnia, asi 3 hodiny pred západom slnka.

19, 11 – 14. Miesto „prenocujme v ňom“ má Vg: „zostaňme v ňom.“ (Obdobne vo v. 6.) Gabaa (Gib'ah), dnes Tell el-Fúl, *Joz* 18, 28. – Ráma, dnes Er-Rám, *Joz* 18, 25. Obidve mestá sú asi 8 km vzdialené na sever od Jeruzalema a 2,5 km od seba. – V Palestíne je súmrak kratší než u nás; po západe slnka čoskoro nastáva noc.

19, 15. „Na námestí mesta“, t. j. na širokej ulici, kde sa sústreďoval život obyvateľstva, takže každý ich mohol vidieť a ponúknuť im pohostinstvo. Nedostatok pohostinstva bol nielen zlým znamením, ale aj hanbou pre celé mesto, keď sa počestný musel zložiť na noc len na ulici.

19, 18. „Do Pánovho domu“ treba čítať podľa LXX: „do svojho domu“, t. j. domov. Alebo sa chcel stavať levita na spiatočnej ceste vo svätyni, ktorá bola v Bet-Eli (alebo v Šíle)?

19, 19. „Tvoja služobnica“ a „tvoj služobník“ sú zdvorilostné výrazy. „Vôbec nič nám nechýba“ a Vg dodáva: „iba prístrešie.“

19, 21. Porov. *Gn* 18, 4; 24, 32.

19, 22. Hriech Benjamínovcov bola sodomia, protiprirodzená pohlavná rozkoš. Porov. *Gn* 19, 4 – 8.

19, 23 n. Stavec, ako hosťiteľ, mal povinnosť hájiť všetkých svojich hostí proti bezprávniu, teda nielen muža, ale aj jeho manželku. V podobnom postavení bol kedysi Lot (*Gn* 19, 8).

19, 25. Levita („muž“) obetoval svoju vedľajšiu ženu, aby znemožnil hriech proti prírode a tiež aby zachránil aj seba.

pán, a zostala tam až do rozvidnenia.

²⁷ Ráno jej pán vstal, otvoril dvere domu, a keď vyšiel, aby sa vydal na cestu, jeho vedľajšia žena ležala pred dvermi domu s rukami na prahu! ²⁸ Volal na ňu: „Vstaň! Pôjdeme!“ Ale nik mu neodpovedal. Tu ju vzal na osla, muž sa pobral a šiel do svojho bydliska. ²⁹ Keď prišiel do svojho domu, vzal nôž, chytil svoju vedľajšiu ženu, rozsekal úd za údom na dvanásť kusov a rozposlal ich po celom Izraelovom území. ³⁰ Každý, kto to videl, hovoril: „Také niečo sa ešte nestalo, ani nebolo vidieť odo dňa, keď vyšli Izraelovi synovia z krajiny Egyptanov, až podnes. Premýšľajte o tom, poraďte sa a vravte!“

Potrestanie Benjamínovcov, 20, 1 – 48

20 Porada Izraelitov v Masfe. – ¹ Tu vytiahli všetci Izraeliti od Dana až po Bersabu, aj krajina Galaád, a zástup sa zhromaždil ako jeden muž k Pánovi do Masfy. ² Dostavili sa vodcovia všetkého ľudu, všetkých izraelských kmeňov, na zhromaždenie Božieho ľudu, štyristotisíc pešiakov vyzbrojených mečom.

³ Benjamínovci sa dopočuli, že Izraeliti vytiahli do Masfy.

Izraeliti sa pýtali: „Povedzte len, ako sa stal tento zločin?“ ⁴ A levita, manžel zavraždenej ženy, odpovedal takto: „So svojou vedľajšou ženou som prišiel do Benjamínovej Gabay, aby som (tam) prenocoval. ⁵ Obyvatelia Gabay však povstali proti mne. V noci obstali pre mňa dom. Mňa chceli zabiť a moju vedľajšiu ženu tak znásilnili, že zomrela. ⁶ Chytil som svoju vedľajšiu ženu, rozsekal som ju a rozoslal som ju po celom území Izraelovho dedičného vlastníctva, lebo sa dopustili ohavného činu v Izraeli. ⁷ Hľa, ste tu všetci, Izraelovi synovia! Poradte sa, rozhodnite tu!“ ⁸ Nato povstal všetok ľud ako jeden muž a volal: „Nik z nás nepôjde do svojho stanu. Nik z nás sa neodoberie do svojho domu. ⁹ Teraz toto urobíme s Gabaou: Podľa lósa (vytiahneme) proti nej. ¹⁰ Zo všetkých Izraelových kmeňov vezmeme po desať mužov zo sta, po sto z tisíce a po tisíc z desaťtisíce, aby priniesli ľudu potravu. Po ich návrate urobíme Benjamínovej Gabae, ako si zasluhuje, podľa celej ohavnosti, ktorá sa stala v Izraeli.“ ¹¹ A všetci Izraeliti sa zhromaždili k mestu ako jeden muž, ako spojenec.

Benjamínovci sa chystajú na boj. – ¹² Izraelské kmene vyslali mužov k celému Benjamínovmu kmeňu s odkazom: „Aký je to zločin, ktorý sa stal u vás?!“ ¹³ Preto teraz vydajte tých mužov, zlosynov Gabay, aby sme ich usmrtili a odstránili zlo z Izraela.“ Ale Benjamínovci nedali nič na výzvu svojich bratov, Izraelitov, ¹⁴ ale zo všetkých svojich miest sa zišli do Gabay, aby vytiahli do boja proti Izraelovým synom. ¹⁵ Benjamínovcov, iba z miest, napočítali v ten deň dvadsaťšesťtisíc mužov vyzbrojených mečom, okrem obyvateľov Gabay, ktorých napočítali sedemsto vybraných mužov. ¹⁶ Medzi všetkými týmito ľuďmi bolo sedemsto vybraných mužov ľavorukých. Títo všetci hádzali kameňom navlas bezchybne. ¹⁷

19, 29. Na 12 kusov vzhľadom na 12 kmeňov Izraelových, aby sa tak o zločine dozvedel všetok Izrael a žiadal potrestať vrahov.

19, 30. Miesto „Premýšľajte o tom...“ má Vg.: „Podajte úsudok a uzneste sa, čo treba robiť“, t. j. aby sa už nikdy také niečo nestalo.

20, 1 n. „Zhromaždili sa ako jeden muž“ (t. j. jednomyseľne), aby súdili zločin podľa práva, Nm 15, 33. Porov. Joz 20, 6. – „Od Dana až po Bersabu“ (Dan a Bersabe, najsevernejší a najjužnejší bod Palestíny), teda celé Predjordánsko. Pridala sa aj „krajina Galaád“, Zajordánsko. – Masfa (Micpah), 7 km severozápadne od Jeruzalema na území Benjamínovom.

20, 12 – 14. Hoci pravými vinníkmi boli len Gabaončania, predsa volajú na zodpovednosť celý Benjamínov kmeň. Robia tak podľa vtedajšieho názoru o kolektívnej zodpovednosti. Porov. 15, 3. 6.

Izraelského mužstva, bez Benjamínovcov, napočítali štyristotisíc mužov vyzbrojených mečom. Boli to všetko udatní bojovníci.

¹⁸ I vstali, šli do Bet-Ela a dopytovali sa Boha. Izraeliti sa pýtali: „Kto z nás má prvý vytiahnuť do boja proti Benjamínovcom?“ Pán odpovedal: „Júda najsamprv!“

Benjamínovci víťazia nad Izraelitmi. – ¹⁹ Ráno Izraeliti vstali a utáborili sa pred Gabaou. ²⁰ Izraeliti teda vytiahli do boja proti Benjamínovcom. A izraelské mužstvo zaujalo bojové postavenie pred Gabaou. ²¹ Vtom však Benjamínovci vyrazili z Gabay a v ten deň položili na zem dvadsaťdvatisíc mužov z Izraelitov.

²² Ale izraelské mužstvo sa vzchopilo a ešte raz zaujalo bojové postavenie na tom mieste, kde sa zriaďovalo v prvý deň. ²³ Ale Izraeliti najprv šli a plakali až do večera pred Pánom. Potom sa opýtali Pána: „Máme ešte raz vytiahnuť do boja proti našim bratom Benjamínovcom?“ Pán odpovedal: „Vytiahnite proti nim!“ ²⁴ A na druhý deň Izraeliti zaútočili na Benjamínovcov. ²⁵ Lenže aj na druhý deň vyrazili proti nim Benjamínovci z Gabay a položili z Izraelitov na zem ešte osemnásťtisíc mužov, všetko vyzbrojených mečom.

Izraeliti žiadajú radu od Pána. – ²⁶ Tu vytiahli všetci Izraeliti, všetok ľud, a prišli do Bet-Ela. Plakali a zostali tam pred Pánom, postili sa v ten deň až do večera a obetovali Pánovi zápalné a pokojné obety. ²⁷ Potom sa Izraeliti pýtali Pána – v tých dňoch tam totiž bola archa Pánovej zmluvy ²⁸ a Finés, syn Áronovho syna Eleazara, konal v tých dňoch pred ňou službu – a vraveli: „Máme ešte raz vytiahnuť do boja proti našim bratom Benjamínovcom? Alebo sa máme toho vzdať?“ Pán odpovedal: „Vytiahnite! Lebo zajtra ich vydám do vašej ruky.“

Izraeliti ako víťazi. – ²⁹ Nato Izraeliti postavili ľudí do zálohy okolo Gabay. ³⁰ Na tretí deň vytiahli Izraeliti proti Benjamínovcom a zriadili sa ako predošlé razy do bojového postavenia proti Gabae. ³¹ Benjamínovci vyrazili proti ľudu, dali sa odrezat' od mesta a začali na cestách, z ktorých jedna stúpala do Bet-Ela a druhá cez pole do Gabay, zabíjať – ako predošlé razy – niektorých z ľudu, asi tridsať mužov z Izraelitov. ³² Benjamínovci sa domnievali: „Porazili sme ich ako prvý raz.“ Izraeliti sa však dohodli: „Dáme sa na útek, aby sme ich vylákali od mesta na cesty.“ ³³ Všetci Izraeliti teda vstali zo svojich stanovišť a zriadili sa pri Báltamare. Izraelská záloha zas vyrazila zo svojho stanovišť'a, západne od Gabay. ³⁴ Tak pritiahlo pred Gabau desaťtisíc mužov vybraných z celého Izraela a nastal tuhý boj. Tamtí však netušili, že ich zastihla pohroma.

³⁵ Pán pomocou Izraelitov porazil Benjamínovcov. V ten deň Izraeliti pobili z Benjamínovcov dvadsaťpäťtisícsto mužov, všetko vyzbrojených mečom.

Porážka Benjamínovcov. – ³⁶ Benjamínovci videli, že sú porazení. – Izraeliti totiž ustupovali pred Benjamínovcami, lebo sa spoliehali na zálohu, ktorú postavili proti Gabae. ³⁷ Záloha náhle vyrazila na Gabau a záloha vnikla a pobila celé mesto ostrým meča. ³⁸ Izraeliti sa

20, 22 n. Miesto „vzchopilo sa“ má Vg: „dôverujúc sile i počtu.“ – V. 23 patrí časovo pred v. 22. Do Bet-Ela (asi na 4 hodiny cesty od Gabay severne) išli len zástupcovia ľudu. Plakali v tom povedomí, že si sami zavinili porážku svojím previnením.

20, 26. „Zápalné obety“ mali význam zmierny; „pokojné obety“ boli obetami prosby – prosili o víťazstvo.

20, 31. Izraeliti len predstierali svoj ústup, a to podľa vopred dohovoreného plánu. Utekali po cestách na sever (cesta z Gabay „do Bet-Ela“) a na východ (cesta, ktorá vystupovala z jordánskej kotliny „do Gabay“).

20, 35. Gabaončanov bolo 700 a ostatných Benjamínovcov 25 000 (v. 15 n.), teda spolu: 25 700; z toho padlo 25 100 mužov. Po boji ich zostalo 600 (v. 47).

20, 36. V. 36a pokračuje až vo v. 47. Od v. 36b až po 46 je veľká vsuvka, ktorá podrobnejšie popisuje vyššie spomenutú porážku Benjamínovcov.

uzhovorili so záložníkmi, že nechajú z mesta vystúpiť chumáč dymu. ³⁹ Keď sa Izraeliti v boji obzreli – práve začali Benjamínovci niektorých z Izraelitov biť a zabili asi tridsať mužov v domnienke, že ich už porazili ako v prvom boji –, ⁴⁰ začal už z mesta vystupovať chumáč dymu. Keď sa Benjamínovci obzreli, bolo už celé mesto v nebotyčných plameňoch. ⁴¹ Tu sa Izraeliti obrátili, ale Benjamínovci sa preľakli, lebo videli, že ich zastihla pohroma. ⁴² A dali sa na útek pred Izraelitmi smerom na púšť. Ale boj ich aj tak zasiahol. Tí, ktorí došli z mesta, sekali ich v strede. ⁴³ Obklúčili Benjamínovcov, prenasledovali ich a bili ich na východe až po samu Gabau. ⁴⁴ Pritom padlo z Benjamínovcov osemnásťtisíc mužov, všetko udatných bojovníkov. ⁴⁵ Opäť sa obrátili a utekali na púšť ku skale Remon. Ale na cestách napaberkovali z nich ešte päťtisíc mužov. Prenasledovali ich ďalej až po Gidom a zabili z nich ešte dvetisíc mužov. ⁴⁶ Všetkých padlých Benjamínovcov bolo v ten deň dvadsaťpäťtisíc mužov, všetko udatných bojovníkov vyzbrojených mečom.

⁴⁷ Na púšť ku skale Remon sa podarilo utiecť iba šesťsto mužom. A zostali na skale Remon štyri mesiace.

⁴⁸ Izraeliti sa potom vrátili k Benjamínovcom a pobili ich ostrím meča od mužov až po dobytok, vôbec všetko, čo sa našlo v mestách. A všetky mestá, ktoré našli, vypálili ohňom.

Starosť o Benjamínovcov, 21, 1 – 25

21 Žiaľ Izraelitov. – ¹ Izraeliti zložili v Masfe prísahu: „Nik z nás nedá Benjamínovcovi svoju dcéru za manželku.“

² Tu prišiel ľud do Bet-Ela a zdržali sa tam pred Pánom až do večera. I pozdvihli svoj hlas, začali hlasne plakať ³ a hovorili: „Prečo sa, Pane, Izraelov Bože, stalo v Izraeli to, že dnes chýba z Izraela jeden kmeň?“

⁴ Na druhý deň ľudia včasráno vstali, postavili tam oltár a obetovali zápalné a pokojné obety. ⁵ A Izraelovi synovia sa pýtali: „Kto sa zo všetkých Izraelových kmeňov nedostavil na zhromaždenie k Pánovi?“ Lebo pod slávnostnou prísahou pohrozili každému, kto by sa nedostavil k Pánovi do Masfy: „Bude potrestaný smrťou!“

⁶ Izraeliti teda žialili za svojím bratom Benjamínom a vraveli: „Teraz je odrezaný jeden kmeň z Izraela. ⁷ Čo môžeme urobiť, aby pozostalí dostali ženy, keď sme sa zaprisahali na Pána, že im ani jednu z našich dcér nedáme za manželku.“

Manželky z Jábese. – ⁸ Pýtali sa teda: „Nie je taký izraelský kmeň, ktorý by sa nebol dostavil k Pánovi do Masfy?“ A hľa, nik neprišiel na zhromaždenie do tábora z Jábese Galaádskeho. ⁹ Urobili totiž prehliadku ľudu a nebol tam nik z obyvateľov Jábese Galaádskeho. ¹⁰ Nato tam zhromaždený zástup poslal dvanásťtisíc mužov z chrabrých oddielov a dal im rozkaz: „Choďte a pobite ostrím meča obyvateľov Jábese Galaádskeho, aj

20, 39 – 42. Porov. v. 31 – 33. – Pomocou zálohy, ktorá podpálila mesto, zovreli Izraeliti Benjamínovcov z dvoch strán.

20, 43 – 46. Porov. v. 35. 42. – Skala „Remon“, dnes Rammon, 5 km východne od Bet-Ela. – Miesto Gidom (Gid`om) je neznáme.

20, 48. Nakoniec sa Izraeliti obrátili proti ostatným Benjamínovcom, ktorí sa nezúčastnili boja. Na týchto vykonali kľiatbu („cherem“) ako kedysi na kanaánskych mestách (*Dt* 2, 34; 3, 6; *Joz* 6, 17 n.).

21, 1. O tejto prísaha sa v kap. 20 nehovorí. Hrozil zánik celému kmeňu, lebo pozostalí Benjamínovci (600 mužov, 20, 41) si nemohli brať manželky ani z Kanaánčanov (*Dt* 7, 3), a teraz ani z Izraelitov.

21, 7 n. Jábés Galaádsky, v Zajordánsku oproti Betsanu; porov. *I Sam* 11.

ženy a deti! ¹¹ A budete si počínať takto: Vykonáte kliatbu na každom mužovi a na každej žene, ktorá už patrila mužovi. ¹² Medzi obyvateľmi Jábesa Galaádskeho nájdete štyristo panenských dievčat, ktoré ešte nikdy nepatrili mužovi, a privediete ich do tábora (v Šíle v krajine Kanaán).“ ¹³ A všetok zhromaždený zástup odkázal po posloch Benjamínovcom, ktorí sa zdržovali na skale Remon, že si želá s nimi pokoj.

¹⁴ Vtedy sa Benjamínovci vrátili. Dali im manželky, ktoré zostali nažive zo žien Jábesa Galaádskeho, ale nevystačovalo pre nich.

Únos manželiek zo Šíla. – ¹⁵ Ľudu však bolo Benjamínovcov ľúto, lebo Pán urobil trhlinu v Izraelových kmeňoch. ¹⁶ A starší zo zástupu sa pýtali: „Ako zaopatríme manželky tým ostatným? Lebo ženy z Benjamína zahynuli.“ ¹⁷ Vraveli: „Pozostalým Benjamínovcom zostane ich dedičný podiel. Ani jeden kmeň nesmie byť vyhubený z Izraela. ¹⁸ My im však nemôžeme dať manželky z našich dcér, lebo Izraelovi synovia sa zaprisahali: »Nech je prekliaty, kto dá ženu Benjamínovcovi!«“

¹⁹ Vraveli: „Každoročne býva Pánova slávnosť v Šíle“ (ktoré leží severne od Bet-Ela, východne od cesty vedúcej z Bet-Ela do Sichemu a južne od Lebony). ²⁰ A prikázali Benjamínovcom: „Chod'te a ukryte sa vo vinohradoch! ²¹ Potom dávajte pozor! A keď zbadáte, že šílske dcéry vychádzajú tancovať v chórovodoch, vyjdite z vinogradov, uchyt'te si každý ženu zo šílskych dcér a odíďte do Benjamínovej krajiny. ²² Keď si k nám prídu ich otcovia alebo bratia sťažovať, povieme im: »Láskavo nám ich darujte, veď nik z nich nedostal ženu v boji. A vy ste im ich nedali. Inakšie by ste sa boli dopustili hriechu.«“

²³ A Benjamínovci tak urobili. Vzali si toľko manželiek z tanečníc, ktoré ulúpili, koľko ich bolo. Potom sa vrátili do svojho dedičného podielu. Postavili si mestá a osadili sa v nich. ²⁴ Tiež Izraeliti sa v tom čase vrátili odtiaľ, každý k svojmu kmeňu a k svojmu rodu. Každý sa pobral odtiaľ do svojho dedičného podielu.

²⁵ V tých dňoch nebolo v Izraeli kráľa. Každý si robil, čo sa mu páčilo.

21, 19 – 21. Šílo, dnes Selún, zrúcaniny asi 15 km severovýchodne od Bet-Ela. – Sichem (8, 31; 9, 1 n.), severne od Bet-Ela. – Lebona, dnes Lubban, 6 km severozápadne od Šíla. „Pánova slávnosť“, niektorý z troch veľkých sviatkov (*Ex* 34, 18 n.) alebo nejaká miestna slávnosť. – O vinohradoch v blízkosti mesta pozri 9, 27; 14, 5. – Cesta zo Šíla do územia Benjamínovho trvala asi 2 hodiny.

21, 22. Celý verš je upravený podľa LXX a je dosť nejasný.

21, 25. Ako príbeh začal (19, 1; Vg 18, 31), tak sa aj končí. Poslednou poznámkou chce spisovateľ upozorniť, že podobné udalosti by sa nemohli stať, keby mali Izraeliti riadneho kráľa.